

“את מי אני אמנה אם לא את הילדים?” היבטים של בחירת מיופה כוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך על ידי אזרחים ותיקים*

מלכה דורון¹

ייפוי כוח מתמשך הוא כלי תכנון משפטי שבאמצעותו יכול אדם להתכונן לקראת האפשרות של הידרדרות תפקודו ואובדן יכולתו לקבל החלטות באופן עצמאי. אחת הסוגיות המרכזיות המתעוררות במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך נוגעת לבחירת מיופה הכוח העתידי. על אף מרכזיותה וחשיבותה של סוגיה זו, המחקרים העוסקים בה הם מעטים. המאמר מציג ממצאים הנוגעים לבחירת מיופה כוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך בזיקנה כפי שהללו עלו מתוך מחקר שבחן, לראשונה, את החוויה והמשמעות של ביצוע ייפוי כוח מתמשך בישראל על ידי אזרחים ותיקים, ודן בהם. שיטת המחקר היתה איכותנית-פנומנולוגית. במסגרת המחקר רואיינו 16 אזרחים ותיקים שביצעו ייפוי כוח מתמשך. נמצאו שתי תמות בולטות בהקשר של סוגיית הבחירה במיופה הכוח: (1) בחירה בבני משפחה; (2) שיקולי התאמה כלליים לתפקיד. הממצאים מלמדים על הדמיון בין תהליך הבחירה של מיופה הכוח לבין האופן שבו זקנים מבקשים לעצמם צורות אחרות של סיוע ותמיכה. בהתאם לכך, ובהלימה למודל ההיררכי המפצה, מרואיינים העדיפו למנות לתפקיד בני משפחה, בעיקר מקרבה ראשונה. לצד זאת לא נפקד מקומם של שיקולי התאמה לתפקיד, שעליהם שופך אור מודל המשימה הייחודית. יישומים אפשריים של המאמר מצביעים על תפקידים החשוב של עורכי הדין בתהליך ביצוע המסמך בכלל, ובהקשר של בחירת מיופה הכוח בפרט, לשם שכלול מימושו של הפוטנציאל הטמון בכלי לקידום הרווחה הרגשית והפסיכולוגית בזיקנה.

* המאמר מבוסס על נתונים שנאספו במסגרת מחקר שבוצע בהנחייתו של פרופ' ישראל (איסי) דורון, החוג לגרונטולוגיה, הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, אוניברסיטת חיפה

1 דוקטורנטית, החוג לגרונטולוגיה, הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, אוניברסיטת חיפה

מילות מפתח: ייפוי כוח מתמשך, אזרחים ותיקים, מיופה כוח, המודל ההיררכי המפצה, מודל המשימה הייחודית

מבוא

התופעה הכלל-עולמית של הזדקנות האוכלוסייה (Bloom et al., 2015) כרוכה באתגרים שונים, הנובעים מהידרדרות אפשרית בתקופת חיים זו בתפקודיו הפיזיים או הקוגניטיביים של האדם. בתחום המשפטי המתפתח של משפט וזיקנה (סגל ואח', 2014) מוקדשת תשומת לב רבה לתכנון מקדים של הזיקנה (Frolik, 2009), וזאת באמצעות כלי תכנון ומניעה משפטיים שיסייעו לאדם להתכונן לקראת אתגרי הזיקנה האמורים, ולהביא לידי ביטוי את רצונותיו, ערכיו והשקפת עולמו גם בשנות חיים אלה (דורון וגל, 2003). ייפוי כוח מתמשך (continuing power of attorney)² עוגן בחקיקה בישראל לראשונה בשנת 2016, במסגרת תיקון מס' 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962³ (להלן: החוק או התיקון לחוק, בהתאם להקשר), והוא כלי תכנון משפטי אשר נועד לסייע לאדם (להלן: הממנה) להתכונן לקראת מצב של אובדן הכשירות לקבל החלטות באופן עצמאי באמצעות מינוי מיופה כוח שיפעל בשמו ומטעמו, ככל שהממנה יאבד בעתיד את כשירותו. כן מאפשר הכלי לממנה לתת במסגרתו למיופה הכוח העתידי הוראות מקדימות (advance directives) אשר מבהירות כיצד הממנה מעוניין שמיופה הכוח יפעל בענייניו הרכשיים, האישיים או הרפואיים אם ייפוי הכוח המתמשך ייכנס לתוקף. זהו כלי שנועד להיות חלופה פשוטה יותר ודורסנית פחות מהליך של מינוי אפוטרופוס, אשר זכה במהלך השנים לביקורת רבה בשל פגיעתו בזכויות הפרט (בראל ואח', 2015). הסדרתו של הכלי בחוק היתה חלק מתיקון חקיקה נרחב שביטא שינוי של ממש בתפיסות החברתיות בישראל, ומעבר מגישה פטרנליסטית לתפיסת עולם המבכרת את כיבוד רצונותיו של הפרט, ושמירה על אוטונומיה, ככל הניתן.⁴

אחת הסוגיות המרכזיות המתעוררות במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך בזיקנה נוגעת לבחירת מיופה הכוח העתידי. מחקרים רבים בחנו היבטים שונים של שימוש בכלי תכנון ומניעה משפטיים בזיקנה, דוגמת היקפי השימוש בהם (Li et al., 2019), חסמים ומוטיבציות לביצועם (Alano et al., 2010), וההשפעות של ביצועם על רווחתם של אזרחים ותיקים (Nouri et al., 2019). לעומתם, מחקרים המתמקדים בסוגיית בחירת מיופה הכוח העתידי הם מעטים (Barnett & Cantu, 2021). לפיכך, מאמר זה מבקש לעמוד על היבטים הקשורים בבחירת מיופה כוח עתידי כפי שהללו עלו במחקר זה שבחן, לראשונה בישראל, את החוויה והמשמעות של ביצוע ייפוי כוח מתמשך מכוח החוק בעיני אזרחים ותיקים המבצעים אותו.

2 מוכר גם כ-durable power of attorney, או lasting power of attorney

3 ס"ח תשע"ו 2550, מיום 11 באפריל 2016.

4 ראו הצעת חוק הממשלה תשע"ה מס' 890 מיום 27 באוקטובר 2014, ודברי ההסבר בעמ' 2-5.

היבטים של בחירת מיופה כוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך על ידי אזרחים ותיקים | 3

ממצאי המחקר הצביעו על הפוטנציאל הטמון בביצוע ייפוי כוח מתמשך להפחתת האמביוולנטיות הבין-דורית⁵ ולקידום הרווחה הרגשית והפסיכולוגית בזיקנה (דורון ודורון, 2022). ההתמקדות בממצאי המחקר הנוגעים לסוגיית בחירת מיופה הכוח תסייע לשפוך אור על אחד ההיבטים המרכזיים בשלבי ביצוע ייפוי הכוח, ותתרום לפיכך לקידום השימוש בכלי משפטי זה ולמימוש הפוטנציאל הטמון בו לרווחה הרגשית והנפשית של אזרחים ותיקים.

סקירת ספרות

ייפוי כוח מתמשך

כלי התכנון והמניעה המשפטיים המאפשרים לאדם לתכנן היבטים מרכזיים של עתידו גם במצב של הידרדרות התפקודים הפיזיים והקוגניטיביים הם, על פי רוב, כלים אוטונומיים, אשר ביצועם נתון לבחירתו ולשיקול דעתו (דורון, 2002). דוגמאות לכלים אלה הן חשבונות נאמנות והאפשרות למינוי מיופה כוח לחשבון הבנק – בתחום הכלכלי-רכושי, והוראות מקדימות (advance directives) – בתחום הרפואי-טיפולי (דורון וגל, 2003). האפשרות לתכנון משמעותית במיוחד בתקופת הזיקנה, מאחר שתקופה זו מלווה לא אחת במגבלות שונות, והידרדרות התפקודים עלולה אף להגיע לכדי אובדן הכשירות של האדם, כלומר אובדן היכולת לקבל החלטות בהיבטים שונים של חייו (Bogutz, 2009; Rains, 1995). תכנון של הזיקנה בכלל, ושל הזיקנה המאוחרת בפרט, מאפשר לאדם להביא לידי ביטוי את רצונותיו, ערכיו והשקפת עולמו, על אף האתגרים והקשיים שיכולים להתלוות לתקופת חיים זו (דורון וגל, 2003; Tebo, 2002).

הכלי המשפטי הנקרא **ייפוי כוח מתמשך** שייך גם הוא לעולמם של כלי התכנון והמניעה המשפטיים. זהו מסמך משפטי שנועד לאפשר לאדם להתכונן לקראת האפשרות שבשל הידרדרות תפקודיו הוא לא יוכל עוד לקבל החלטות עבור עצמו (Ganner, 2015; Schmitt, 2023). הכלי מאפשר לאדם כשיר ובגיר למנות מראש מיופה כוח שיפעל בשמו ומטעמו אם וכאשר יאבד את כשירותו. עוד הוא מאפשר לממנה לקבוע במסגרתו הוראות מקדימות המנחות את מיופה הכוח העתידי כיצד עליו לפעול ולהפעיל את סמכויותיו אם ייפוי הכוח המתמשך ייכנס לתוקף.

5 המודל התאורטי של אמביוולנטיות בין-דורית מניח שמערכות יחסים בין-דוריות במשפחה מתאפיינות במורכבות של רגשות, ערכים ומוטיבציות. אלה כוללים היבטים סותרים של סולידריות וקונפליקט אשר מתקיימים בד בבד, זה לצד זה, ויוצרים לפיכך מתחים פנימיים, המובנים אל תוך מערכות היחסים (Luscher & Pillemer, 1998). המחקר שבוצע שפך אור על המתחים הפנימיים שהתקיימו בהקשר של עשיית ייפוי הכוח המתמשך בזיקנה, והבהיר את הפוטנציאל של הכלי להפחתתם (דורון ודורון, 2022).

טרם פיתוחו של כלי זה, האפשרות היחידה לפעול בשמו ומטעמו של אדם שאיבד את כשירותו היתה באמצעות פנייה לבית המשפט לצורך מינוי של אפוטרופוס לאותו אדם. ייפוי הכוח המתמשך נוצר על רקע הביקורות הרבות שהצטברו במהלך השנים באשר למוסד האפוטרופוסות, ומתוך רצון למצוא אמצעי פשוט יותר לשימוש ופוגעני פחות כלפי אדם שאיננו מסוגל עוד לקבל החלטות עבור עצמו (בראל ואחי, 2015; טולוב ושלומאי, 2020; סגל-רייך ושינדלר, 2015; Vu-Dinh, 2010; Frolik, 2009). להבדיל מייפוי כוח רגיל, המבוסס על דיני השליחות המסורתיים ולפיכך פוקע במקרה שמיפה הכוח מאבד את כשירותו, ייפוי הכוח המתמשך איננו פוקע בשל אובדן כשירותו של הממנה (Vu-Dinh, 2010).

באופן כללי אפשר לומר כי הכלי ייפוי כוח מתמשך נוגע לשני תחומי חיים מרכזיים: התחום הכלכלי (רכושי), ובו הוא מאפשר לממנה לתכנן את האופן שבו ינוהלו נכסיו וענייניו הכספיים על ידי מיופה הכוח העתידי, והתחום הרפואי, ובו הוא מאפשר לממנה לתכנן את האופן שבו ינוהלו ענייניו הבריאותיים. היקפו של הכלי והמנגנונים הפורמליים לעריכתו משתנים בין מערכת משפטית אחת לאחרת (Schmitt & Hatfield, 1991), ואף שמנגנונים אלה עשויים להיבדל זה מזה באופן מהותי, מקובל לומר כי זהותו של מיופה הכוח, היקפי סמכויותיו ומגבלותיו, ונסיבות כניסתו של ייפוי הכוח לתוקף הם רכיבי הליבה של הכלי (Frolik, 2009; Schmitt & Hatfield, 1991; Whitton, 1994).

לייפוי הכוח המתמשך שתי נקודות תורפה מרכזיות. נקודת התורפה הראשונה נוגעת לאפשרות ניצולו לרעה על ידי מיופה הכוח,⁶ כגון פעולה נגד האינטרסים של הממנה, חריגה מגדרי סמכויותיו, או נטילת השליטה בענייניו הרכושיים של הממנה לפני שיש בכך צורך (Ries, 2022). נקודת התורפה השנייה של הכלי נוגעת לאפשרות שצדדים שלישיים יסרבו לכבד את ייפוי הכוח לאחר שהופעל, מטעמים שונים, דוגמת חוסר בהירות באשר לשאלה אם סמכות מסוימת הוענקה למיופה הכוח אם לא, או היעדר ראייה אובייקטיבית להתרחשות האירוע המפעיל את ייפוי הכוח המתמשך. מנגנוני חוק שונים המסדירים את כלי ייפוי הכוח המתמשך עשויים אפוא לכלול גם דרישות פורמליות שונות לעריכתו, דרישות אשר מטרתן להתמודד מראש, ככל האפשר, עם חולשות מוכרות אלה של הכלי, ולעיתים גם מנגנוני פיקוח על פעולותיו של מיופה הכוח, או סעיפי פטור מאחריות לצדדים שלישיים הפועלים בתום לב תוך כיבוד ייפוי הכוח המתמשך (Conroy, 2009; Ries, 2022; Vu-Dinh, 2010; Whitton, 1994).

6 מיעוט מחקרים אמפיריים בנושא, כמו גם תת-דיווח, מקשים על האפשרות לעמוד באופן מלא על היקפי הניצול לרעה של הכלי, מאפייני הניצול והגורמים לו (Mann, 2022; Reis, 2022; Stelma-Roorda, 2021).

בחירת מקבל החלטות חלופי (surrogate decision maker),⁷ ובכלל זה מיופה כוח עתידי במסגרת של ייפוי כוח מתמשך, היא אחת ההחלטות החשובות שאדם נדרש לעשות במסגרת ביצוע של כלי תכנון ומניעה משפטיים (Lum et al., 2021; Carter, 2023; Davies et al., 2021). ההבנה שאי אפשר לצפות מראש את כל הסיטואציות שיכולות להתרחש בעתיד מחדדת את החשיבות שבמינוי מיופה כוח המבין את השקפותיו, עקרונותיו, אמונותיו, העדפותיו ורצונותיו של הממנה, כדי לאפשר את הגמישות הנחוצה לקבלת החלטות עבור אדם אחר (Carter, 2023; Ketterer & Arnold, 2019). לבחירת מיופה הכוח במסגרת ייפוי כוח מתמשך יש חשיבות רבה גם בשל חולשתו של הכלי בהקשר של אפשרות ניצולו לרעה על ידי מיופה הכוח, כאמור לעיל. בחירה קפדנית של מיופה כוח מתאים אשר אחוז בתכונות, במיומנויות ובמאפיינים הנדרשים לצורך מילוי התפקיד (לרבות יכולת קבלת החלטות כלכליות, היקף הזמן הפנוי העומד לרשותו לביצוע התפקיד, קשיים אישיים אשר עלולים להשפיע על יכולותיו, טיב האינטראקציות בינו לבין הממנה ותדירותן, וכיו"ב), או מינוי של יותר ממיופה כוח אחד, עשויים להוות אסטרטגיות למניעת האפשרות לניצולו לרעה של ייפוי הכוח המתמשך לאחר כניסתו לתוקף (Purser et al., 2018; Ries, 2022).

ייפוי כוח מתמשך בישראל

ייפוי הכוח המתמשך הוסדר בחוק בישראל כחלק ממגמה של שינוי בתפיסות החברתיות לכיוון ההעדפה של כיבוד רצונותיו של הפרט.⁸ הכלי מאפשר לאדם בגיר וכשיר לתכנן כיום את ענייניו הרכשיים והאישיים – לרבות ענייניו הבריאותיים – לקראת אפשרות שיאבד את יכולתו לקבל החלטות באופן עצמאי.⁹ אשר להקשר הרפואי, יצוין כי עצם האפשרות למנות מיופה כוח לקבלת החלטות רפואיות הוסדרה במסגרת סעיף 16 לחוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996, עוד טרם התיקון לחוק שיצר את כלי ייפוי הכוח המתמשך. מאז התיקון לחוק, הדרישות הפורמליות שנקבעו במסגרתו בנוגע לביצוע ייפוי כוח מתמשך חלות גם על הוראות חוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996.¹⁰

כדי להבטיח שייפוי הכוח המתמשך אכן מבטא את רצונו החופשי של הממנה, וכדי למנוע ככל האפשר ניצול לרעה של הכלי, החוק כולל דרישות פורמליות רבות לעריכת המסמך.

7 בספרות המחקר, המונח surrogate decision maker משמש לצורך התייחסות למקבל החלטות חלופי במסגרת מגוון של כלי תכנון ומניעה משפטיים, ובהם גם ייפוי כוח מתמשך, ולעיתים אף לצורך התייחסות למקבל החלטות חלופי בלתי פורמלי – שתפקידו לא הוסדר במסגרת כלי תכנון ומניעה משפטיים פורמליים. בהקשר של ייפוי כוח מתמשך נעשה לעיתים שימוש גם במונחים agent, או proxy (Carter, 2023; Davies et al., 2021; Lum et al., 2015).

8 הצעת חוק הממשלה תשע"ה מס' 890 מיום 27 באוקטובר 2014, ודברי ההסבר בעמ' 2-3.

9 סעיף 32(ב) לחוק.

10 יצוין כי תחולה דומה של התיקון לחוק לא נקבעה בנוגע למתן הוראות מקדימות מכוח חוק החולה הנוטה למות, התשס"ו-2005, וכי התיקון לחוק מחריג מייפוי הכוח המתמשך כל פעולה או הבעת רצון לפי חוק החולה הנוטה למות.

לדוגמה, ייפוי כוח מתמשך צריך להיערך בכתב, על ידי עורך דין שהוכשר לכך, ואשר אין לו עניין אישי בייפוי הכוח;¹¹ עורך הדין העורך את המסמך נדרש להסביר לממנה את משמעותו של ייפוי הכוח, באופן שהממנה יוכל להבין אותו; זאת ועוד, החוק קובע מראש מגבלות לפעולותיו של מיופה הכוח, ומגדיר אילו פעולות לא ניתן כלל לבצע מכוח ייפוי כוח מתמשך, אילו פעולות דורשות הסמכה מפורשת בייפוי הכוח, ואילו פעולות דורשות אישור מראש של בית המשפט; ועוד.¹²

אשר למינוי מיופה כוח במסגרת ייפוי כוח מתמשך, החוק מאפשר לממנה למנות לתפקיד אדם אחד או יותר שמתקיימים לגביו התנאים הקבועים בחוק,¹³ ובהם: האדם הממונה הוא בגיר וכשיר; אם הוא ממונה לתפקיד מיופה כוח לעניינים רכושיים, בעת החתימה על ייפוי הכוח המתמשך ובעת כניסתו לתוקף הוא לא הוכרז פושט רגל ולא ניתן לו הֶפְטָר, וחשבונותיו אינם מוגבלים באופן המוגדר בחוק; הוא איננו אדם הנותן לממנה טיפול רפואי (כפי שזה מוגדר בחוק זכויות החולה), סוציאלי, סיעודי או שיקומי, תמורת תשלום ישיר או עקיף; הוא איננו אדם המספק לממנה מגורים תמורת תשלום, ישיר או עקיף (אלא אם כן הוא קרוב שלו). נוסף על כך, אדם איננו יכול לשמש מיופה כוח ליותר משלושה אנשים, אלא אם כן הוא קרוב של הממנה. עוד מאפשר החוק לממנה למנות שני מיופי כוח או יותר שיפעלו במשותף,¹⁴ ומיופה כוח מחליף למקרה שמינוי של מיופה הכוח הראשון יפקע.¹⁵

ביצוע ייפוי כוח מתמשך ושימוש בכלי תכנון משפטיים בזיקנה

על אף עניין לא מבוטל בשימוש בכלי תכנון ומניעה משפטיים בזיקנה, רבים מהמחקרים שעסקו בנושא לא התמקדו בכלי ייפוי הכוח המתמשך, והתייחסו אליו לצד כלי תכנון ומניעה אחרים, פעמים רבות במסגרת בחינת היבטים שונים של שימוש בהוראות מקדימות (Grace) (Xi, 2019; Yadav et al., 2017). זאת ועוד, רוב המחקרים בנושא התמקדו בכלי תכנון ומניעה משפטיים לעניינים רפואיים. המחקרים שעסקו בהיבטיו הרכושיים-כלכליים של כלי ייפוי הכוח המתמשך היו מעטים, והתמקדו בעיקר בחשש מניצולו לרעה על ידי מיופי הכוח (Purser et al., 2018; Steinman et al., 2020).

ככלל, המחקרים הקיימים מלמדים ששיעורי השימוש בכלי תכנון ומניעה משפטיים, לרבות ייפוי כוח מתמשך, עדיין נמוכים, על אף מגמה של עלייה מסוימת בהיקפי השימוש בהם לאורך השנים (Li et al., 2019). בהתאם לכך, סקירת מחקרים שבוצעו בארצות הברית בשנים 2011–2016 העלתה כי לכ-45.6% מהזקנים היו הוראות מקדימות (Yadav et al., 2017). מחקר

11 חריג לכך הוא ייפוי כוח רפואי, אשר יכול להיחתם גם בפני בעל מקצוע כהגדרתו בחוק.

12 פרק שני לחוק.

13 פרק שני, סימן ב', סעיפים 332-ב-332 לחוק.

14 פרק שני, סימן ב', סעיף 332 לחוק.

15 פרק שני, סימן ב', סעיף 332 לחוק.

מאוחר יותר, שבוצע בקרב זקנים המתגוררים בקהילה, העלה כי יותר מ-65% מהם השלימו ביצוע של מסמכי תכנון של טיפול רפואי (Boerner et al., 2021). שיעורי שימוש נמוכים למדי נמצאו בהקשר זה גם בישראל טרם התיקון לחוק, ובשנת 2013 רק ל-0.3% מאוכלוסיית הזקנים בישראל היו הוראות מקדימות (Shvartzman et al., 2015).

נתונים עדכניים מצביעים על עלייה ברורה במספר ייפוי הכוח המתמשכים שנעשו בישראל מאז התיקון לחוק בכלל, ובתקופת מגפת הקורונה בפרט. אם בשנים 2017–2018 הופקדו במשרדי האפוטרופוס הכללי 6,714 ייפוי כוח מתמשכים, הרי בשנת 2020 הופקדו 24,934 ייפוי כוח מתמשכים. עם זאת, היקף ביצוע הכלי בקרב אוכלוסיית הזקנים בישראל עדיין נמוך מאוד, ועומד על 4% בלבד (רזניצקי ואח', 2022).

מחקרים רבים ביקשו לבחון מוטיבציות לשימוש בכלי תכנון ומניעה משפטיים. בהקשר זה נמצא כי לצד גורמים נוספים, הרצון לקבל החלטות באופן עצמאי והרצון להקל על הקרובים היו מוטיבציות משמעותיות לתכנון מקדים בכלל (Alano et al., 2010; Kim et al., 2020), ולביצוע ייפוי כוח מתמשך בפרט (דורון ודורון, 2022; רזניצקי ואח', 2022).

בהקשר של תכנון מקדים של טיפול רפואי ומינוי מקבל החלטות חלופי לעניינים רפואיים, מחקרים בחנו גם את מידת הידיעה של מקבלי ההחלטות הממונים על מטרות הטיפול של הממנים, ואת האופן שבו יישמו מיופי הכוח את הנחיות הממנה. מחקרים אלה הצביעו על התאמה נמוכה בין רצונותיהם של הממנים לבין ההחלטות של מקבלי ההחלטות שהם מינו (Fried et al., 2017; Udelsman et al., 2019). נוסף על כך, מחקרים עמדו על הקשר שבין תכנון מקדים של טיפול רפואי לבין שיפור איכות החיים והקלת הנטל על בני המשפחה (Nouri et al., 2019; Werner & Schiffman, 2019), ועל כך שתכנון מקדים של טיפול רפואי בזיקנה מביא בחשבון לא רק את רצונותיו וצרכיו של האדם המתכנן, אלא גם את יחסי הגומלין במשפחה ואת צורכיהם ודאגותיהם של בני המשפחה (Fan et al., 2019; Ryan & McKeown, 2020). ממצאים דומים עלו גם בישראל בנוגע לביצוע ייפוי כוח מתמשך בזיקנה. המחקר מצביע על האופן שבו שיקולים משפחתיים כרוכים בתהליך הביצוע של ייפוי הכוח המתמשך על ידי אזרחים ותיקים ומעצבים אותו, ועל הפוטנציאל הטמון בכלי להפחית אמביוולנטיות בין-דורית ולקידום רווחה רגשית ופסיכולוגית בזיקנה (דורון ודורון, 2022).

בחירת מיופה כוח במסגרת ייפוי כוח מתמשך

כאמור לעיל, זהותו של מיופה הכוח במסגרת ייפוי כוח מתמשך היא מרכיבי הליבה של הכלי, ובחירתו היא אחת מהסוגיות המרכזיות שהממנה נדרש לתת עליהן את הדעת. סקר שנערך לאחרונה בקרב עורכי דין העורכים ייפוי כוח מתמשכים העלה כי אחד הקשיים העיקריים שהממנים מתמודדים עימם במהלך ביצוע הכלי הוא ההחלטה מי יהיו מיופי הכוח העתידיים (רזניצקי ואח', 2022). על אף חשיבותה של הסוגיה, המחקרים העוסקים בשאלה את מי

בוחרים אנשים, וזקנים בפרט, למנות למיופי כוחם, ומדוע, הם מעטים (Barnett & Cantu, 2021), וככל שהם קיימים הם נוטים להתמקד בקבלת החלטות חלופית בעניינים רפואיים. כך, למשל, במחקר מוקדם בנושא נמצא כי זקנים שהיו להם קרובי משפחה מקרבה ראשונה העדיפו שהם שיקבלו עבורם החלטות רפואיות במקרה הצורך. זקנים נשואים העדיפו שבני הזוג ישמשו מקבלי החלטות החלופיים עבורם, והילדים הבגירים (להלן: הילדים) ישמשו כגיבוי להם, או כיועצים לבני הזוג בקבלת החלטות. מי שהתאלמנו או התגרשו העדיפו שילדיהם ישמשו מקבלי החלטות החלופיים עבורם. הילדים הועדפו בהקשר זה על פני אחים, גם במקרים שהילדים התגוררו הרחק ממשתתפי המחקר. עוד נמצא שהנשאלים האמינו שבני המשפחה מבינים את האחריות הכרוכה בקבלת החלטות עבור אדם אחר, אף שפעמים רבות כלל לא התקיים עימם שיח בנושא (High & Turner, 1987). במחקר אחר, מוקדם אף הוא, נמצא כי זקנים מעדיפים שבני הזוג, לעיתים לצד הילדים, יהיו מקבלי החלטות החלופיים, וזקנים שאין להם קרובי משפחה מקרבה ראשונה מעדיפים קרובי משפחה מהמעגל הרחוק יותר. מקרב מי שלא היו להם קרובי משפחה כלל, כמחצית העדיפו שחבר קרוב יקבל עבורם את החלטות, ככל שיזדקקו לכך (High, 1990). אשר להעדפתם של זקנים לכך שהחלטות רפואיות בעניינם יתקבלו לאחר התייעצות בין בני המשפחה, ואפילו כהחלטה משותפת של בני המשפחה הקרובים (High, 1988; High & Turner, 1987), הרי ברוח דומה נמצא לאחרונה בישראל כי ב-75% מייפוי הכוח המתמשכים יש יותר ממיופה כוח אחד, וכי הדפוס הנפוץ ביותר הוא מינוי של שני מיופי כוח (רזניצקי ואח', 2022).

אישוש להעדפה שבני משפחה קרובים ישמשו כמקבלי החלטות החלופיים בעניינים רפואיים נמצא גם במחקרים מאוחרים יותר. כך נמצא כי זקנים נוטים לבחור בבני זוג ובילדיהם להיות מיופי כוחם העתידיים במסגרת של ייפוי כוח מתמשך לעניינים רפואיים, והם פונים לקרובים אחרים רק אם בני הזוג או הילדים אינם מקורות זמינים לתמיכה מסוג זה (Carr & Khodyakov, 2007; Hopp, 2000). עם זאת, באשר להעדפה בין בחירה בבני הזוג לבין בחירה בילדים נמצא כי זקנים מבקשים שלא להסתמך רק על בני הזוג בכל הקשור לתכנון קבלת החלטות חלופית בעניינים רפואיים, וילדים ובני זוג נבחרו לשמש מיופי כוח בשיעורים שווים למדי (Hopp, 2000). עוד נמצא כי נשים נשואות שהיו להן ילדים נטו לבחור בילד למיופה הכוח, ולא בבן הזוג. בחירה זו תואמת את דפוסי התמותה המגדריים בגילים מאוחרים, המצביעים על כך שבני זוג צפויים למות לפניו. נוסף על כך, הסבירות שזקנים שהיו הורים לילד אחד או שניים בלבד ימנו את ילדיהם למיופי כוחם במסגרת ייפוי כוח מתמשך לעניינים רפואיים היתה נמוכה מהסבירות שזקנים שהיו הורים למספר גדול יותר של ילדים יעשו זאת (Carr & Khodyakov, 2007; Carr et al., 2013).

במחקר שנערך לאחרונה תוך שחזור מחקרם של קר וקודייקוב (Carr & Khodyakov, 2007) נמצא כי זקנים נשואים ללא ילדים בחרו בבני זוגם למיופי כוחם לעניינים רפואיים (Barnett & Cantu, 2021). העדפה של בני הזוג לתפקיד נמצאה גם בקרב מטופלים בטיפול נמרץ שהיו

9 היבטים של בחירת מיופה כוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך על ידי אזרחים ותיקים

נשואים או במערכות יחסים ממושכות (Harvey et al., 2021).¹⁶ אשר לזקנים נשואים שיש להם ילדים, נמצא כי 47.4% בחרו בבני הזוג ו-47.4% בחרו בילד למיופה כוחם, ואילו בקרב זקנים שאינם נשואים 94.8% בחרו בילד למיופה כוחם. עוד נמצאו מידה גבוהה של נוחות עם מיופי הכוח הנבחרים, וקשר בין תפיסת הדמיון בערכים הדתיים לבין מידת הנוחות עם מיופי הכוח (Barnett & Cantu, 2021).

בהתייחס למערכות היחסים במשפחה נמצא כי ביקורת מצידם של בני הזוג הפחיתה את הסיכוי שימונו למיופי כוח לעניינים רפואיים, ואילו תמיכה רגשית מצד הילדים הגדילה את הסיכוי שהם ימונו למיופי כוח (Boerner et al., 2013; Carr et al., 2013). כן נמצא כי מערכות יחסים שאיכותן היתה נמוכה דחפו זקנים שלא לבחור דווקא בבן המשפחה הקרוב להם ביותר למקבל החלטות החלופי עבורם, ואילו מערכות יחסים באיכות טובה, מחוץ למשפחה, הובילו יותר זקנים למנות מקבלי החלטות חלופיים שאינם מהמעגל המשפחתי הקרוב להם ביותר (Moorman & Boerner, 2018).

מחקרים שבחנו את השיקולים לבחירת מיופה הכוח לעניינים רפואיים מצאו כי הנשאלים התייחסו לכמה טעמים, ובהם תחושה שהאדם הנבחר לתפקיד מכיר את המטופל; הרגשה שניתן לסמוך על האדם שנבחר לתפקיד; מערכת יחסים ממושכת עם אותו אדם; מגורים בקרבה גיאוגרפית לאדם הנבחר לתפקיד ומידת הזמינות שלו; הבעת ביטחון בכישורי קבלת החלטות של מיופה הכוח; מסוגלותו הרגשית והנפשית לבצע את התפקיד; דמיון לממנה בערכים ובעמדות; קיומו של שיח קודם עם אותו אדם באשר לרצונותיו של המטופל; וציפיות של בני משפחה להתמנות לתפקיד (Edwards et al., 2011; Harvey et al., 2021; McMahan et al., 2013). מחקר אחר מצא כי הנימוק המרכזי שניתן לבחירה במיופה כוח עתידי מסוים לעניינים רפואיים היה האמונה שהוא בעל ידע שיאפשר לו לקבל החלטות שיהיו מדויקות עבור הממנה (Wendler et al., 2016). בהתאם לכך, נמצא גם כי ככלל אנשים מאמינים שבני משפחה יודעים אילו טיפולים בן משפחה מטופל היה רוצה לקבל לו איבד את כשירותו לקבל החלטות באופן עצמאי (Kelly et al., 2012; Jardas et al., 2022).

סקירת הספרות מלמדת על העניין המחקרי בתרומתם הפוטנציאלית של כלי התכנון והמניעה המשפטיים להתמודדות עם האתגרים השונים הכרוכים בזיקנה, ועל החשיבות הרבה שיש לסוגיית הבחירה של מיופה הכוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך בזיקנה. במטרה לקדם את הבנתנו באשר לכלי ייפוי הכוח המתמשך, ולתרום למימוש הפוטנציאל הטמון בו, מאמר זה מבקש לשפוך אור על היבטים שונים של בחירת מיופה כוח, כפי שהללו עלו במחקר אשר בחן את החוויה והמשמעות של ביצוע ייפוי כוח מתמשך מכוח החוק, על ידי אזרחים ותיקים.

16 מחקר זה היה מחקר איכותני שהתבצע בשני מרכזי טיפול נמרץ במזרח ארצות הברית. גילי המטופלים שהשתתפו במחקר לא דווחו במאמר, ומשכך אין להניח שמדובר בהכרח במטופלים שהם זקנים.

השיטה

המחקר שבוצע היה מחקר איכותני פנומנולוגי, ובהתאם לכך הוא ביקש לחשוף באופן המלא והרחב ביותר את החוויה של ביצוע ייפוי הכוח המתמשך על ידי אזרחים ותיקים (שקדי, 2003; Sokolowski, 2000). באמצעות התבססות על זרם הפנומנולוגיה הפרשנית (interpretive phenomenology) ניתן היה לבחון כיצד מי שחוו את החוויה מסבירים ומבנים אותה לעצמם, ולעמוד על טיבה ומהותה עבורם מתוך יחידות המשמעות הקטנות היוצרות את החוויה של ביצוע ייפוי הכוח המתמשך (Smith et al., 2011). לצורך זה ניתן קול לאזרחים ותיקים שביצעו ייפוי כוח מתמשך, והבנת החוויה נעשתה מתוך התבוננות בתהליך הרפלקציה שלהם ביחס אליה.

אוכלוסיית המחקר והמדגם

אוכלוסיית המחקר היתה אזרחים ותיקים שביצעו ייפוי כוח מתמשך מכוח החוק. איתור המשתתפים נעשה בשיטה של דגימה מכוונת (purposeful sample), ובשיטת דגימה על פי קריטריון (criterion sampling). תנאי הסף להשתתפות במחקר נועדו לוודא כי המשתתפים הם אכן מקורות ידע פוטנציאליים עשירים ומשמעותיים להבנת התופעה הנחקרת (Mason, 1990; Patton, 1996). בהתאם לכך, 16 משתתפי המחקר היו אזרחים ותיקים, דוברי עברית, שביצעו ייפוי כוח מתמשך מכוח החוק, לאחר מועד הפיכתם לאזרחים ותיקים. בהתאם לעקרון הרוויה התאורטית (theoretical saturation), החיפוש אחר משתתפים נוספים נפסק כאשר הראיונות הפסיקו לספק למחקר מידע מהותי חדש, המעשיר אותו (Glaser & Strauss, 1967). בלוח 1 להלן מוצגים נתוני המרואיינים:

היבטים של בחירת מיופה כוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך על ידי אזרחים ותיקים | 11

לוח 1: משתתפי המחקר

מספר מיופי הכוח מעגלי התמיכה שאליהם משתייכים מיופי הכוח	מספר מיופי הכוח שמונו	ילדים	מצב משפחתי	השכלה	רמת הכנסה	גיל	מגדר	
קרבה ראשונה (ילדים)	2	3	אלמן	אחר	בינונית	81	גבר	.1
קרבה ראשונה (ילדים) + חבר	2	2	נשוי	תיכונית	נמוכה	74	גבר	.2
קרבה ראשונה (ילדים)	2	3	אלמנה	תיכונית	גבוהה	73	אישה	.3
קרבה ראשונה (ילדים)	1	2	אלמנה	אקדמית	גבוהה	73	אישה	.4
קרבה ראשונה (ילדים)	2	2	אלמנה	אקדמית	גבוהה	75	אישה	.5
קרבה ראשונה (ילדים)	1	3	נשואה	אחר	בינונית	88	אישה	.6
קרבה ראשונה (ילדים)	1	2	אלמנה	אקדמית	גבוהה	86	אישה	.7
קרבה ראשונה (ילדים)	2	2	נשואה	אקדמית	גבוהה	73	אישה	.8
קרבה ראשונה (ילדים)	2	2	נשואה	אקדמית	בינונית	72	אישה	.9
קרבה ראשונה (אח/ות) + קרובי משפחה שאינם מקרבה ראשונה	3	2	גרושה	אקדמית	גבוהה	71	אישה	.10
קרבה ראשונה (ילדים) + קרוב משפחה שאיננו מקרבה ראשונה	3	5	נשואה	אקדמית	גבוהה	67	אישה	.11
קרבה ראשונה (בן זוג) + חברות	3	אין	נשואה	אקדמית	נמוכה	70	אישה	.12
קרבה ראשונה (בן זוג + ילדים)	4	3	נשואה	תיכונית	בינונית	75	אישה	.13
קרבה ראשונה (בת זוג + ילדים)	3	5	נשוי	אקדמית	גבוהה	73	גבר	.14
קרבה ראשונה (בת זוג + ילדים)	2	3	נשוי	אקדמית	גבוהה	71	גבר	.15
קרבה ראשונה (ילדים)	2	2	אלמנה	אקדמית	גבוהה	79	אישה	.16

כלי המחקר

כלי המחקר היה ראיונות עומק מובנים למחצה, מכווני נושא, אשר אפשרו למראיינים לספק תיאור עשיר ומפורט ככל האפשר של החוויה שלהם, שממנו ניתן יהיה להבין את המשמעות

שהם מעניקים לחוויה באופן האוטנטי והמלא ביותר (שקדי, 2003; Becker, 1992). מדריך הריאיון הורכב מארבעה עולמות תוכן שכללו את כל שלבי תהליך ביצוע ייפוי הכוח המתמשך, החל מהרקע והמניעים לקבלת ההחלטה לבצעו, וכלה בתובנות ובמבט רטרוספקטיבי ופרוספקטיבי על התהליך. כך, למשל, המרואיינים התבקשו לתאר מתי ובאיזה אופן שמעו לראשונה על הכלי, ומה היו הציפיות שלהם ממנו בשלב שבו שקלו לעשותו; לתאר את תהליך הכנת ייפוי הכוח המתמשך; להתייחס לאתגרים שנדרשו להתמודד עימם במהלכו; ולשתף, במבט לאחור, בתובנות שלהם מתהליך ביצוע הכלי.

הליך המחקר ואמינותו

מאחר שייפוי הכוח המתמשך הוא כלי משפטי חדש בישראל, ובהינתן שיעורי השימוש הנמוכים בכלי תכנון ומניעה משפטיים בכלל, איתור משתתפים במחקר היה כרוך בהסתייעות בגורמים מתווכים. בהתאם לכך, משתתפי המחקר אותרו בסיועם של עורכי דין העוסקים בעריכת ייפוי כוח מתמשכים ושל מכרים אחרים. עוד יצוין בהקשר זה כי הליך איתור המשתתפים נתקל בקשיים גם משום שהחל מעט לפני פרוץ מגפת הקורונה, אשר במסגרתה הוגדרו אזרחים ותיקים אוכלוסייה בסיכון, ועל האוכלוסייה הכללית כולה הושטו מגבלות תנועה ודרישות לשמירה על ריחוק חברתי. נסיבות אלה אף הביאו לכך ששלב ביצוע הראיונות במחקר התארך מעבר לצפוי.

ההשתתפות במחקר היתה על בסיס הסכמה חופשית. בהתאם לכך, כל אחד מהמשתתפים חתם על "טופס הסכמה מדעת" המאשר את נכונותו להשתתף במחקר. טרם שחתמו המשתתפים על טופס ההסכמה מדעת הובהר להם כי השתתפותם במחקר תהיה אנונימית, ופרטיותם תישמר. בהתאם לכך, הדוח המסכם של המחקר, וכן פרסומים המבוססים עליו, אינם כוללים פרטים מזהים של המשתתפים. הראיונות התקיימו פנים אל פנים, ומיקום הריאיון נבחר על ידי כל מרואיין (Becker, 1992). משך הזמן שתוכן לכל ריאיון היה כשעה וחצי, במטרה לאפשר למרואיינים את הזמן הדרוש להבנות ולתאר את החוויה שלהם, בלי להלאותם (שקדי, 2003). הראיונות הוקלטו, ותומללו סמוך לעריכתם.

בהתאם לגישה המקובלת במחקר איכותני, וכדי להבטיח את אמינותו של המחקר (Lincoln & Guba, 1985), נשמר תיעוד של כל שלבי המחקר, ובדוח המסכם שולבו ציטוטים ותיאורים נרחבים של הנתונים וההקשרים. כן התקיים לאורך עבודת המחקר תהליך רפלקטיבי מקובל של תפקיד החוקרת (Mason, 1996), אשר נועד למנוע השפעה של תפיסות קודמות אפשריות בנוגע לכלי ייפוי הכוח המתמשך על ניתוח הממצאים ופרשנותם.

המחקר קיבל את אישור ועדת האתיקה של אוניברסיטת חיפה, שמספרו 103/20.

ניתוח הנתונים

בהתאם למקובל בניתוח נתונים במחקר איכותני, גם במקרה זה ניתוח הנתונים נעשה בכמה שלבים. תחילה נעשתה קריאה הוליסטית של הראיונות, כדי להבין ולהתרשם מתמונת החוויה העולה מהם. בהמשך הנתונים מופו וקודדו, וזוהו קטגוריות נושאים. קידוד הנתונים וזיהוי הקטגוריות נעשו באמצעות פירוק של הטקסט ליחידות קטנות, והתעמקות בהן. לאחר מכן התבצעה הבניה מחדש של הנתונים המקודדים לכדי תמונה מאורגנת אחת, באמצעות המשגה תאורטית של הנתונים המקודדים. לבסוף בוצעה קריאה חוזרת של הממצאים ובחינה שלהם אל מול הנתונים הגולמיים, במטרה לוודא שההמשגה התאורטית אכן משקפת נכונה את החוויה של המרואיינים (קסן וקרומר-נבו, 2010).

ממצאים

הממצאים חשפו שתי תמות מרכזיות שנגעו בהיבטים של בחירת מיופה הכוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך על ידי אזרחים ותיקים. התמה האחת עסקה בבחירה בבני המשפחה לתפקיד, והתמה האחרת עמדה על שיקולי התאמה כלליים לתפקיד מיופה הכוח.

בחירה בבני משפחה לתפקיד

כל המרואיינים בחרו בבני משפחה למיופי כוחם העתידיים במסגרת ייפוי הכוח המתמשך. בשני מקרים שבהם נבחרו מיופי כוח שאינם קרובי משפחה, אלא חברים, הם נבחרו לתפקיד לצד בני משפחה שמונו גם הם, והמרואיינים עמדו בדבריהם על החברות הממושכת והקרובה המתקיימת בינם לבין מיופי כוחם העתידיים, ועל כך שחברים אלה נתפסים על ידם כבני משפחה של ממש. מהראיונות עלו תובנותיהם של המרואיינים באשר לסדר העדיפויות של בחירת מיופי הכוח העתידיים, ולטעמים למינוחם או לאי מינוחם של בני המשפחה לתפקיד.

סדר העדיפויות של בחירת מיופה הכוח העתידי

הבחירה של כל המרואיינים למנות בני משפחה לתפקיד מיופי הכוח העתידיים שיקפה את הציפייה של המרואיינים לסולידריות עתידית של בני המשפחה אם יהיה צורך בהפעלת ייפוי הכוח המתמשך, והיא תוארה על ידי המרואיינים כהעדפה הראשונה שלהם, כפי שמדגימים דבריה של אחת המרואיינות:

אם צריך יהיה לקחת עזרה, אם חלילה צריך לקחת עזרה נוספת, אם צריך לקחת פיזיותרפיה, אם צריך לחשוב על מוסד, אם צריך יהיה לבחור מוסד, מישהו צריך לטפל בזה. אני מעדיפה שתעשה את זה בתי במקום, זאת אומרת, שהשיקולים יהיו של הבת ולא של בן אדם זר (מרואיינת 7, בת 86).

הראיונות חשפו כי בכל המקרים אחד לפחות ממיופי הכוח שנבחרו היה בן משפחה מקרבה ראשונה, וברוב המקרים כל מיופי הכוח היו כאלה. ההעדפה הברורה היתה למינוי של הילדים, או של בני הזוג והילדים, כולם או חלקם. מהראיונות ניכר היה שהמרואיינים התייחסו לבחירה בבני משפחה מקרבה ראשונה כבחירה הטבעית והברורה מאליה, כפי שהסבירה אחת המרואיינות, אלמנה שמינתה את ילדיה למיופי כוחה: "את מי אני אמנה, אם לא את הילדים? לא, זה היה לי טבעי. טבעי מאוד. שהם יהיו אלה שיהיו איתי וידאגו ליי" (מרואיינת 3, בת 73).

זאת ועוד, העדפתם של בני המשפחה לתפקיד היתה נעוצה לא אחת בהנחתם של מרואיינים כי קיימת מוסכמה חברתית מקובלת, ולפיה בני משפחה הם שצריכים לעזור זה לזה. הנחת קיומה של מוסכמה חברתית בעניין זה עלתה בקנה אחד הן עם הטבעיות שבה התייחסו המרואיינים לבחירתם בבני משפחה למיופי כוחם העתידיים, הן עם כך שחלק מהם העידו שלא הרגישו צורך לפנות לבני המשפחה שהם מייעדים לשמש בתפקיד בבקשה לעשות זאת, אלא הודיעו להם על רצונם ועל כוונתם למנות אותם.

טעמים לבחירתם או לאי בחירתם בני משפחה לתפקיד

האמון שנתנו הממנים בבני משפחתם עלה כטעם המרכזי לבחירתם לתפקיד. ראשית, הראיונות הצביעו על כך שמינוי מיופה כוח במסגרת של ייפוי כוח מתמשך דורש מידה רבה של אמון בין הממנה לבין מיופה הכוח העתידי, כפי שתיארה זאת אחת המרואיינות: "אתה נותן ייפוי כוח כזה, לא דווקא בייפוי כוח מתמשך, ייפוי כוח בבנק, ועוד כל מיני דברים כאלה ואתה צריך מספיק רמת ביטחון בשביל להגיד לעצמך רק טוב יצא מזה" (מרואיינת 9, בת 72). מהדברים עולה כי נדרש אמון רב בעיקר בכך שהסמכויות הנרחבות הנמסרות בידי מיופה הכוח העתידי לא ינוצלו לרעה, וקיומו של אמון זה הוא המאפשר את הבחירה בכלי ייפוי הכוח המתמשך מלכתחילה.

היבט נוסף של האמון שנותנים הממנים בבני משפחתם נגע לאמון בכך שבני המשפחה ידאגו להם וישמרו עליהם אם ייפוי הכוח המתמשך יופעל. כך, למשל, הסבירה מרואיינת שמינתה לתפקיד את בן זוגה וילדיה:

זה הדבר הכי אמין והכי נכון. לא אדם זר. בשביל אדם זר אני לא צריכה את זה. בני המשפחה, הילדים, בני המשפחה הם אלה, הם הגרעין שבעצם ישמור עליי. עליי או על בן זוגי, אני יודעת? הם איך אומרים? האמינות מספר אחת. ההתייחסות שלהם. וזה לא תמיד כך. לפעמים יש, זה אחרת, אבל במקרה שלי יש 100% נאמנות ואמינות (מרואיינת 13, בת 75).

היבטים של בחירת מיופה כוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך על ידי אזרחים ותיקים | 15

לאמון בבני המשפחה, ובייחוד בבני משפחה מקרבה ראשונה, התלווה לעיתים גם התפיסה שכמיופי הכוח בני משפחה אלה ידעו כיצד נכון לפעול. הדברים הבאים של מרואיינת שמינתה את בתה למיופת כוחה העתידית מדגימים זאת:

רציתי שהחלטות תהיינה בידי מי שאני סומכת עליו. זאת אומרת זה, סומכת עליו שאני יודעת שיעשה את הדברים בצורה הנכונה ביותר לי. אולי אובייקטיבית זה יהיה שונה, אבל היא [הבת] יודעת בדיוק מה צריך שיהיה טוב לי (מרואיינת 7, בת 86).

לצד העדפתם המובהקת של המרואיינים למינוי של בני משפחה מקרבה ראשונה לתפקיד מיופי כוחם העתידיים, הראיונות חשפו גם מצבים של אי-נאותות ערכית או אי-נאותות פונקציונלית לתפקיד, אשר הובילו אותם שלא לבחור בבן משפחה מסוים למיופה הכוח, ולהעדיף על פניו בן משפחה אחר (מקרבה ראשונה, או ממעגלים משפחתיים רחבים יותר), או אפילו אדם שאיננו בן משפחה. אי-נאותות ערכית לתפקיד באה לידי ביטוי בראיונות במצבים שבהם התקיימו פערים מהותיים ועקרוניים בתפיסות העולם ובערכים בין הממנה לבין מי מבני משפחתו מקרבה ראשונה. כך, למשל, אחד המרואיינים סיפר כי עשה את ייפוי הכוח המתמשך מאחר שאשתו, שחזרה בתשובה, כבר איננה חולקת איתו את אותו עולם ערכים, והשקפותיה כיום שונות מאוד משלו:

השתכנענו ועשינו את זה בגלל צורת החיים שלנו, בגלל מהפכים שהיו בתוך הבית, שזה אומר שאשתי לפני עשר, יותר, משהו כזה, עשר שנים, התחרדה. היינו חילוניים לחלוטין ובאיזה שהוא מקום, אחרי כמה שנים שזה קרה, כל מיני דברים אצלי השתנו, ומה שהיא מבינה לגבי העתיד זה לא בדרך שלי (מרואיין 2, בן 74).

המרואיין ביקש להבטיח שאם יאבד את כשירותו, החלטות עתידיות בעניינו יתקבלו בהתאם לרצונותיו ולערכיו. לפיכך לא מינה לתפקיד את אשתו אלא את בתו, ובעניינים הרכושיים מינה גם חבר טוב, בעל מומחיות בענייני כספים.

אי-נאותות פונקציונלית באה לידי ביטוי בראיונות במצבים שבהם המרואיינים סברו שמי מבני משפחתם מקרבה ראשונה יתקשה עד מאוד למלא את תפקיד מיופה הכוח, בכל או בחלק מהעניינים שהכלי מאפשר להסדיר (קרי: עניינים רכושיים, רפואיים ואישיים). כך, למשל, מרואיינת שעמדה על כך שילדיה יתקשו מאוד לנהל את ענייניה הכלכליים אם יצטרכו לעשות זאת, בחרה שלא למנותם לתפקיד, והסבירה:

לא שאני לא סומכת על הילדים שלי בשיקולים איך לטפל בי ומה לעשות, כאילו גם בחוויה שלי, אם קורה לי משהו מאוד מטפלים בי, ומאוד עוזרים לי. אין לי חוויה כזאת שאני, שהם לא יטפלו בי. כן יש לי, ברור לי שהם לא יעמדו בניהול, בניהול הכספי (מרואיינת 10, בת 71).

ואילו מרואיינת אחרת הסבירה את בחירתה למנות למיופה כוח יחיד לעניינים הרפואיים את בנה, מאחר שבתה תתקשה להתמודד עם קבלת החלטות רפואיות בעניינה של האם: "הבן

שלי אחראי על זה, כי הבת שלי התחילה לבכות, חס ושלוס לא לדבר על הבריאות שלי" (מרואינת 3, בת 73).

בהקשר זה יצוין כי ניכר היה שבאותם מקרים שבהם מרואיינים נמנעו ממינוי של בני משפחה מקרבה ראשונה למיופי הכוח מטעם של אי-נאותות פונקציונלית, שירתה הימנעות זו תפקיד כפול: אפשרות יישומו של ייפוי הכוח המתמשך בהתאם לרצונותיו של הממנה מחד גיסא, והקלה על בני המשפחה מאידך גיסא.

שיקולים כלליים של התאמה לתפקיד

התמה השנייה שעלתה מהראיונות בנוגע לסוגיית הבחירה של מיופה הכוח עסקה בשיקולי ההתאמה לתפקיד. הגם ששיקולים אלה עלו ברוב המקרים בהקשר של מינוי בני משפחה לתפקיד, הרי בסופו של דבר אלה הם שיקולים כלליים שאינם קשורים בהכרח למינוי של בני המשפחה לתפקיד, אלא משמשים אינדיקציה ליכולתו של מיופה הכוח הנבחר לבצע את התפקיד באופן מיטבי. בהקשר זה בלטו בדברי המרואיינים האמון ביכולתו של מיופה הכוח הנבחר לפעול בהתאם להוראות הממנה ולרצונותיו, תכונות ומאפיינים של מיופי הכוח הנבחרים, והעדפה למינוי של יותר ממיופה כוח אחד.

יכולתו של מיופה הכוח לפעול בהתאם להוראות הממנה ולרצונותיו

מן הראיונות עולה כי שיקול מרכזי בבחירת מיופה הכוח העתידי היה האמון ביכולתו לפעול בהתאם להוראות הממנה בייפוי הכוח המתמשך, ובכך לממש את רצונותיו. שיקול זה מודגם בדברים אלה: "אני סומכת מאוד על הבנים שלי שהם יעשו מה שאני, מה שביקשתי. ולכן אני, יש לי, אני בטוחה, אז אין לי חשש. לא. אני יודעת שזה יהיה להם מאוד מאוד קשה, הם יעשו את זה" (מרואינת 5, בת 75). המרואינת, אלמנה שמינתה את שני בניה למיופי כוחה, ציינה בדבריה את החשיבות שהיא מייחסת לכך שמיופי כוחה יפעלו בהתאם לרצונותיה, בעיקר בהקשרים הרפואיים של ייפוי הכוח המתמשך, ולאמון שיש לה בבניה שיעשו זאת על אף הקושי הכרוך בכך עבורם.

לעיתים, כמודגם לעיל, הציפייה שהובעה היתה שמיופי הכוח יפעלו בהתאם להנחיות הממנה כפי שהללו ניתנו במסגרת ייפוי הכוח המתמשך. לעיתים הציפייה שהביעו המרואיינים בהקשר זה היתה מורכבת יותר, וטמנה בחובה צורך בהיכרות ממשית ואינטימית עם הממנה, כפי שעלה, למשל, מדבריו של מרואיין אחר: "אני מבין שאני צריך לתת לו הנחיות איך אני רוצה לראות אותו מתנהג כשאני במצב שאני לא מסוגל לקבל החלטות. זאת אומרת, כמובן שהוא, שהוא יפרש את החיים בצורה הוגנת כמו שאני, כמו שאני מבין" (מרואיין 14, בן 73). היכולת הנדרשת ממיופה הכוח, כפי שהיא עולה מדבריו של מרואיין זה, אינה רק

למלא הוראות מפורשות בעניין כזה או אחר, אלא גם לזהות מה היה הממנה מחליט בסיטואציה מסוימת לו היה כשיר לעשות כן, לאור ערכיו והשקפת עולמו.

לעניין שיקול זה יוער עוד כי היו מרואיינים שצינו שאם מיופי כוחם לא יפעלו בהתאם לרצונותיהם במקרה שיופעל ייפוי הכוח המתמשך, הם יראו בכך כישלון של המסמך.

תכונות ומאפיינים של מיופי הכוח הנבחרים

המרואיינים התייחסו למיופי הכוח שבחרו באמצעות ציון תכונות דוגמת אחריות, יושרה ואמינות. הבחירה בתכונות אלה לתיאור מיופי הכוח עלתה בקנה אחד עם האמון הרב שנותנים המרואיינים במי שהם בחרו למיופי כוחם העתידיים. לצד זאת, הראיונות חשפו שלושה מאפיינים נוספים שהשפיעו על הבחירה במיופי הכוח: תחומי מומחיות רלוונטיים; העדפה למגורים בקרבה גיאוגרפית; והעדפה לבחירת באדם שכבר כיום מסייע לממנה.

מומחיות רלוונטית של מיופה הכוח העתידי הוזכרה לא אחת כשיקול בבחירתו. כך, למשל, סיפרה אחת המרואיינות מה השיבה לחברתה ששיתפה אותה בהתלבטות במי מילדיה לבחור למיופה כוחה אם תעשה ייפוי כוח מתמשך:

את יכולה להטיל על כל אחד במה שהוא מבין. יש לך בן כלכלן, תטילי עליו את הנושא הכלכלי. יש לך בת שהיא אחות והיא רופאה, תטילי את הנושא הרפואי. את יכולה לעשות גם חלוקה. את גם יכולה להטיל, לדעתי, על כולם יחד. אבל אז, עוד פעם דין ודברים (מרואיינת 4, בת 73).

בהתאם לכך, המרואיינת ציינה בדבריה כי הרקע הרפואי של בתה היה שיקול למינויה למיופת כוח בהקשרים הרפואיים. עוד עלה מדבריה כי בחירה במיופה כוח לממונה בתחום מסוים שיש לו מומחיות בו עשויה להיות אסטרטגיה למניעת חילוקי דעות עתידיים בין בני המשפחה, על רקע הצורך בקבלת החלטות עבור הממנה אם יופעל ייפוי הכוח המתמשך.

הראיונות הצביעו על הבדל מסוים בין מינוי מיופה כוח לתחום הרכושי לבין מינוי מיופה כוח לעניינים רפואיים. בהקשרים הרכושיים היו מרואיינים שהעדיפו למנות למיופה כוח אדם בעל מומחיות והבנה בענייני כספים, גם אם הוא איננו בן משפחה מקרבה ראשונה. כך, למשל, הסביר אחד המרואיינים כי בהקשר הרכושי הוא מינה לצד בתו גם חבר קרוב בעל מומחיות בענייני כספים, הגם שילדיו הביעו מורת רוח ממינויו של אדם שאיננו בן משפחה לתפקיד. עם זאת, המרואיין הקפיד לציין כי בעניינים הרפואיים הוא הותיר את קבלת ההחלטות "בתוך המשפחה":

אולי הילדים אמרו איזה מילה או משהו. אחד הדברים, אמרתי לך, שהפריע להם, שכאילו החבר שלנו, החבר שלי ביחד איתם, אבל רק בקטעים שנוגעים לכלכלה וכספים וכאלה דברים, לא בשום שטח מעבר לזה כששך הכל היותר חמור זה כל מה שמעבר, וזה כאילו עליהם הנושא הבריאותי, החיים, ההחלטות (מרואיין 2, בן 74).

העדפת מיופה כוח המתגורר בקרבה גיאוגרפית לממנה עלתה גם היא מהריונות כשיקול רלוונטי בתהליך הבחירה. בהקשר זה, היו מרואיינים שסיפרו כי מגורים של מי מילדיהם בחו"ל היוו חסם למיננים למיופי הכוח העתידיים.

ההעדפה לבחירה באדם שכבר כיום מסייע לממנה עלתה בראיונות הן כשיקול לבחירת מיופה הכוח מבין בני המשפחה מקרבה ראשונה, הן למינוי מיופה כוח שאיננו בן משפחה מקרבה ראשונה. מרואיינים שהתייחסו לכך תיארו סיוע אינסטרומנטלי, תמיכה רגשית או ייעוץ, בעיקר בעניינים כספיים. הסיוע שמספק כבר כיום מיופה הכוח הנבחר לממנה היווה עבור מרואיינים אלה אינדיקציה ליכולתו ולנכונותו למלא את התפקיד, אם יופעל ייפוי הכוח המתמשך.

העדפה למינוי של יותר ממיופה כוח אחד

הראיונות גילו העדפה ברורה של המרואיינים למינוי של יותר ממיופה כוח אחד במסגרת ייפוי הכוח המתמשך (13 מתוך 16 מן המשתתפים מינו יותר ממיופה כוח אחד), וכן כמה נימוקים עיקריים להעדפה זו. הנימוק האחד היה נעוץ בשיקולי מומחיות של מיופה הכוח הנוסף, כאמור לעיל. כך, שניים מהמרואיינים מינו – לצד בני משפחה מקרבה ראשונה – גם מיופה כוח לעניינים רכושיים שאיננו מקרבה ראשונה, בשל מומחיותו והבנתו בענייני כספים.

הנימוק השני התייחס לכך שמינוי של כמה מיופי כוח יאפשר קבלת החלטות משותפת שתהיה טובה יותר עבור הממנה. כפי שסיפרה אחת המרואיינות:

היה לי חשוב שהם יקבלו את זה ביחד, לא כי הם לא סומכים אחד על השני, כי שניים זה תמיד יותר מאחד. והיות שהם שניהם מאוד, אני מאוד אובייקטיבית [צוחקת], שניהם מאוד חכמים, ובאמת כל אחד רואה זווית אחרת ומציע דברים (מרואיינת 9, בת 72).

הנימוק השלישי התייחס למינוי של יותר ממיופה כוח אחד כאסטרטגיה המונעת ריכוז של כלל הסמכויות בידי של אדם אחד, ומצמצמת את הסיכון לניצולו של הכלי לרעה.¹⁷ בהקשר זה, אחד המרואיינים הסביר כי עבורו מינוי של יותר ממיופה כוח אחד מרתיע פחות מהאפשרות של מתן כל הסמכויות בעניינו, במצב שבו לא יהיה כשיר לקבל החלטות עבור עצמו, לאדם אחד בלבד:

אתה רוצה מישהו שקרוב אליך, אוהב אותך, חשוב לו, חשוב לו ממך, עד כמה שאתה יכול. אבל בגלל זה, בגלל שהיה פה אלמנט של נקרא לזה מציאות, או שיקול מציאותי,

17 יוער כי לעיתים האסטרטגיה הננקטת ביחס לכך היא שונה. למשל, אחת המרואיינות בחרה למנות את אחד מילדיה למיופה כוחה, והילדים האחרים נקבעו בייפוי הכוח המתמשך למיודעים, כדי להבטיח שאם יופעל ייפוי הכוח המתמשך, פעולותיו של מיופה הכוח מכוחו יהיו גלויות בפניהם.

היבטים של בחירת מיופה כוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך על ידי אזרחים ותיקים | 19

אז, אז שאלתי אותם, שאלתי את העורך דין אם זה בסדר לעשות ועדה כזאת, אז אין שום בעיה, זה בסדר גמור. כי הרגיש לי יותר נכון (מרואיין 14, בן 73).

הנימוק הרביעי היה הרצון להקל על מיופי הכוח העתידיים, ולחלק ביניהם את הנטל הכרוך בביצוע התפקיד, מתוך הבנה שתפקיד מיופה הכוח עלול להיות תובעני וממושך.

הנימוק החמישי נגע לרצון להבטיח שאם בעתיד אחד ממיופי הכוח לא יוכל למלא את תפקידו, לא יהיה צורך במינוי של אפוטרופוס. כך, למשל, מרואינת שמינתה את בן זוגה ושתי חברות קרובות למיופות כוחה הסבירה את בחירתה: "או שאני עליו או שהוא עלי, אלא אם כן, אלא אם כן, שלא נדע, יש לנו תאונת דרכים ושנינו יוצאים לא כשירים לקבל בכלל החלטה אז כן, אז [החברות] יכולות לקבל עלינו החלטות" (מרואינת 12, בת 70).

הנימוק השישי הצביע על כך שמינוי של יותר ממיופה כוח אחד יכול להוות אסטרטגיה למניעת קונפליקטים במשפחה על רקע ביצוע ייפוי הכוח המתמשך, כפי שהסביר אחד המרואיינים:

יש משפחות שיכולים להרוג אחד את השני אחר כך. פתאום מסתבר שהאבא נתן לבן הזה, או לשני הבנים האלה, או לבן והבת הזו את הייפוי כוח הזה, ויש עוד חמישה ילדים במשפחה, או עוד ילד אחד, לא חשוב, שיגיד: מה, הם יחליטו עכשיו אם למכור את הדירה של ההורים או לא, או אם, מה עם האוטו של האבא, למי הוא ילך (מרואיין 1, בן 81).

המרואיין עמד, למעשה, על אחת מהאפשרויות להיווצרותם של קונפליקטים עתידיים סביב סוגיית מינוי מיופה הכוח בייפוי כוח מתמשך. מאחר שייפוי הכוח המתמשך מסמך את מיופה הכוח הנבחר לקבל החלטות בעלות השלכות אפשריות לא רק על הממנה עצמו, אלא גם על שאר בני המשפחה, דוגמת יורשים עתידיים, הרי מצבים שבהם לא כל בני המשפחה המושפעים מהחלטות מיופה הכוח מעורבים בתהליך קבלת החלטות עלולים להוביל לקונפליקטים. בדומה לכך, קונפליקטים עלולים להיווצר גם במצבים שבהם בני משפחה מסוימים הועדפו לתפקיד מיופי הכוח, ובני משפחה אחרים מצאו עצמם נפגעים מבחירה זו. מענה אפשרי לקונפליקטים עתידיים מעין אלה יכול שיהיה באמצעות מינוי של יותר ממיופה כוח אחד.¹⁸

יצוין עוד כי מהראיונות עלה שנימוקים שונים עשויים להתקיים זה לצד זה, ולהסביר יחדיו את הבחירה למנות יותר ממיופה כוח אחד. יתרה מזאת, חלק לא מבוטל מן המרואיינים הצביעו על קיומו של איזון עדין בין היתרונות שבמינוי כמה מיופי כוח לבין החסרונות שבמינוי מיופי כוח רבים מדי. מצב כזה עלול להכביד על פעילותם השוטפת אם מופעל ייפוי

18 אסטרטגיה נוספת למניעת קונפליקטים עתידיים מסוג זה, שעלתה אף היא מן הראיונות, היתה לקבוע את בן המשפחה שלא מונה לתפקיד מיופה הכוח כמידע, על מנת שלא להותיר אותו "מחוץ לתמונה".

הכוח המתמשך, ועלול, בפני עצמו, לעורר מחלוקות בין מיופי הכוח על רקע הצורך בקבלת החלטות עבור הממנה.

דיון ומסקנות

המחקר, שבחן את החוויה והמשמעות של ביצוע ייפוי כוח מתמשך על ידי אזרחים ותיקים, חשף את מקומה המשמעותי של המשפחה בתהליך, ואת הפוטנציאל הטמון בכלי תכנון זה להפחתת אמביוולנטיות בין-דורית ולקידום הרווחה הרגשית והפסיכולוגית בזיקנה (דורון ודורון, 2022). בחירתו של מיופה הכוח העתידי במסגרת של ביצוע ייפוי כוח מתמשך היא מהסוגיות המרכזיות והחשובות (אם לא החשובה שבהן) שהממנה צריך לתת עליהן את הדעת, שכן במצב שבו הוא יאבד את כשירותו, מיופה הכוח הנבחר הוא שיהיה אמון על קבלת ההחלטות עבורו ועל הוצאתם לפועל של רצונותיו. התלות הצפויה של אדם במיופה כוחו העתידי במקרה של אובדן כשירות לקבל החלטות באופן עצמאי היא בלתי נמנעת, אולם ניתן לחוות אותה בצורה חיובית יותר או שלילית יותר, בהתאם למידה שבה האדם תופס את שליטתו בבחירת מיופה הכוח העתידי (Baltes, 1996; Moorman & Boerner, 2018). כלי ייפוי הכוח המתמשך נועד לאפשר לאדם את האוטונומיה לבחור בעצמו את מיופה כוחו העתידי, וכפועל יוצא מכך הוא בעל פוטנציאל לקדם חוויה חיובית יותר של התלות הבלתי נמנעת במיופה הכוח במצב של הידרדרות התפקודים.

שני מודלים תאורטיים מרכזיים מעולם המחקר הגרונטולוגי המסבירים את האופן שבו זקנים מבקשים ומקבלים תמיכה וסיוע שופכים אור גם על ממצאי המחקר על בחירת מיופה כוח במסגרת ייפוי כוח מתמשך. המודל האחד הוא **המודל ההיררכי המפצה** (The hierarchical compensatory model) (Cantor, 1979). זהו מודל בעל אוריינטציה פנימית, ביחס לאדם עצמו, המתמקד באופן שבו זקנים קובעים את העדפותיהם בקבלת סיוע ותמיכה מרשות התמיכה הבלתי פורמליות והפורמליות העומדות לרשותם (Cantor & Brennan-Ing, 2000). המודל השני הוא **מודל המשימה הייחודית** (The task-specific model) (Litwak, 1985). מודל זה הוא בעל אוריינטציה חיצונית, הקשורה בהתאמה ובהיתכנות של הסתייעות בגורמים מסוימים למשימה הנדרשת (Cantor & Brennan-Ing, 2000). כפי שיובהר להלן, שילובם של שני מודלים אלה מאפשר להציג תמונה רחבה ומלאה יותר של האופן שבו ממצאי המחקר מלמדים על העדפותיהם של המרואיינים בבחירת מיופי הכוח העתידיים, ועל מערך השיקולים שהביאו בחשבון בתהליך ביצוע הכלי.

המודל ההיררכי המפצה

הממצאים המלמדים כי העדפתם של כל המרוואיינים היתה מינוי של בני משפחה מקרבה ראשונה, ובמיוחד בני זוג וילדים, עולים בקנה אחד עם מחקרים אחרים שעסקו בהעדפותיהם של זקנים בנוגע למקבלי החלטות חלופיים (High & Turner, 2021), ואפשר להבין אותם באמצעות המסגרת המארגנת של המודל ההיררכי המפצה (Carr, 2021; Barnett & Cantu, 2021; Khodyakov, 2007; Moorman & Boerner, 2018). המודל מבקש להסביר העדפות של זקנים בנוגע לקבלת סיוע, תמיכה וטיפול, ולפיו סדר העדיפויות של הזקנים בקבלת עזרה הוא היררכי, ונקבע על פי טיבה של מערכת היחסים בין האדם הזקן לבין גורם שישפך את העזרה הנחוצה (Cantor, 1979). סידורן ההיררכי של העדיפויות נעשה בהתאם לערכים החברתיים המשותפים באשר לשאלה מי אמור לספק את העזרה הנדרשת (Dykstra, 2015), ועל בסיס מאפיינים של אינטימיות ומעורבות אישית (Cantor & Brennan-Ing, 2000), ואילו שיקולים בדבר טיב העזרה הנדרשת הם משניים בחשיבותם (Cantor, 1979; Penning, 1990). בהתאם לכך, ומכיוון שאנשים נוטים לתפוס את רשת התמיכה הבלתי פורמלית של בני המשפחה, ובייחוד בני משפחה מקרבה ראשונה, כשלוחות טבעיות של עצמם, וכמקור הנאות ביותר לתמיכה סוציאלית ברוב המצבים (Cantor & Brennan-Ing, 2000), זקנים יפנו תחילה לבני משפחה – ויעדיפו לפנות לבני הזוג וילדיהם. רק אם רשת התמיכה הבלתי פורמלית שלהם אינה כוללת בני משפחה, או שמסיבה כלשהי אי אפשר להסתייע בהם, הם יפנו לחברים ולשכנים. בתחתית סדר העדיפויות ימצאו ארגונים וגורמים פורמליים המספקים סיוע ותמיכה (Cantor, 1979; Cantor & Brennan-Ing, 2000).

בהלימה למודל זה, כל המרוואיינים העדיפו מינוי של בני משפחה מקרבה ראשונה לתפקיד מיופי הכוח העתידיים. בני משפחה מהמעגל הרחוק יותר, וחברים, נבחרו לתפקיד רק כאשר הממנים חשבו שלא ניתן יהיה לקבל מענה מהמעגל המשפחתי הקרוב. הבחירה בבני המשפחה מקרבה ראשונה נתפסה על ידי המרוואיינים כבחירה הטבעית, הראויה והרצויה ביותר להתמודדות עם המתח שבין הרצון העז לשמור על עצמאות לבין התלות הצפויה במיופי הכוח העתידיים ובאחרים אם יופעל בעתיד ייפוי הכוח המתמשך, והיא משקפת את הפוטנציאל הטמון בכלי הפחתת אמביוולנטיות בין-דורית (דורון ודורון, 2022; Cantor & Brennan-Ing, 2000). האמון הרב שהביעו כל המרוואיינים בבני המשפחה בכלל, ובבני המשפחה שנבחרו להיות מיופי כוחם בפרט, והתפיסה שהתלוותה לעיתים לאמון זה, ולפיה בני המשפחה ידעו כיצד נכון לפעול במקרה הצורך, עולים בקנה אחד עם הרעיון שאנשים נוטים לתפוס בני משפחה כשלוחה טבעית של עצמם, כאמור לעיל. ההנחה שנחשפה בחלק מהראיונות בדבר קיומה של מוסכמה חברתית ולפיה בני המשפחה צריכים לדאוג זה לזה מבטאת את תפיסתם של בני המשפחה כמי שיש להם אחריות לשמש בתפקיד (High, 1990). זאת ועוד, על אף השלכות שונות של תהליכי המודרניזציה, למשפחה יש מקום חשוב בחייהם של אזרחים ותיקים בחברה הישראלית, ובתקופת הזיקנה היא מקור מרכזי למשמעות בחיים ולתמיכה (Halperin, 2015). במובן זה, ובהלימה לספרות המחקר בתחום, ניתן לומר

כי העדפתם של המרואיינים מבוססת גם על ערכים חברתיים משותפים בנוגע לשאלה מי נכון וראוי שיבצע את התפקיד.

עם זאת, מבין בני המשפחה מקרבה ראשונה, לא תמיד נבחרו למיזם כוח בני הזוג, ובניגוד להנחת המודל ההיררכי המפצה, לא תמיד הם עמדו בראש סדר העדיפויות (Cantor & Brennan-Ing, 2000). כך למשל, חלק מהמרואיינים שיש להם בני זוג, ובמסגרת הריאיון לא הוצג כל חסם למינוחם, לא בחרו בבני הזוג לתפקיד, ומינו את ילדיהם (כולם או חלקם) למיזם כוחם העתידיים. היו גם מרואיינים שבחרו למנות לצד בני הזוג את ילדיהם (כולם או חלקם). ממצא זה מתיישב עם ממצאים קודמים שהוצגו בספרות המחקר בנוגע להעדפותיהם של זקנים בבחירת מיזם כוח עתידיים לעניינים רפואיים (Hopp, 2000). הסבר אפשרי לכך הוא שבעת ביצוע ייפוי כוח מתמשך בזיקנה, הממנים מביאים בחשבון שיקולים צופי פני עתיד דוגמת האפשרות של אובדן עתידי של בני הזוג, או הידרדרות אפשרית בתפקודיהם אשר לא תאפשר להם למלא את התפקיד בבוא העת. זאת ועוד, ליבו של ייפוי הכוח המתמשך הוא קבלת החלטות חלופיות אשר כרוכות בגורמי לחץ ייחודיים של ייפוי הכוח המתמשך (Carr & Khodyakov, 2007), הן עבור הממנה הן עבור מיזם הכוח העתידי הנבחר, וגם לכך עשויה להיות השפעה בשיקולים בבחירת מיזם הכוח.

חריגה מתבנית הבחירה הכללית שמציע המודל ההיררכי המפצה נמצאה בקרב מקצת המרואיינים גם בהקשרים הרכשיים של ייפוי הכוח המתמשך. בעוד בחירת המרואיינים בבני משפחה מקרבה ראשונה לתפקיד מיזם הכוח היתה כמעט מוחלטת בהקשרים האישיים והרפואיים של ייפוי הכוח המתמשך, הרי היו מרואיינים אשר לעניינים רכשיים בחרו למנות בני משפחה מהמעגל הרחב יותר או חברים, משום שסברו שבני משפחתם מקרבה ראשונה חסרים את המומחיות הנדרשת לניהול עניינים אלה. ממצא זה עולה גם הוא בקנה אחד עם ספרות המחקר על המודל ההיררכי המפצה, ולפיה החשיבות של תפקיד המשפחה ממותנת על ידי השאיפה העזה של זקנים להישאר עצמאיים מבחינה כלכלית ולהימנע מלהפוך לנטל על ילדיהם (Cantor, 1979). זאת ועוד, נראה שגם בהקשר זה נכון להביא בחשבון את אופיו הייחודי של כלי ייפוי הכוח המתמשך בהשוואה לצורות שונות אחרות של קבלת עזרה ותמיכה בזיקנה. הצורך להבטיח שמיופה הכוח ימלא את תפקידו כראוי במצב שבו הממנה לא יוכל לפקח על פעולותיו או לפעול בעצמו לשינוי המצב (ככל שמיופה הכוח לא יבצע את תפקידו כמצופה), לצד השלכותיהם של ההיבטים הרכשיים של ייפוי הכוח המתמשך על כל תחומי חייו של הממנה, יכולים להסביר את החריגה המתוארת מתבנית ההעדפות שמציע המודל ההיררכי המפצה.

מודל המשימה הייחודית ושיקולי התאמה לתפקיד

לצד מקומן המרכזי של העדפות המרואיינים בבחירת מיזם הכוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך, הממצאים מצביעים על כך שמקומם של שיקולי התאמה לתפקיד לא נפקד

מהתהליך. התבוננות בממצאים מנקודת המבט של מודל המשימה הייחודית, המתמקד בהתאמה שבין העזרה הנדרשת לבין מקורות התמיכה המסוגלים, מבחינת מאפייניהם המבניים, לספק אותה (Litwak, 1985; Messeri et al., 1993), מסייעת בהבנת הממצאים הנוגעים לשיקולים אלה, ומספקת הסבר נוסף לחריגות מתבנית ההעדפה שמציע המודל ההיררכי המפצה.

בהתאם למודל המשימה הייחודית, התאמה בין מבנה הקבוצה התומכת לבין המשימה היא דרישת סף לתמיכה. לכן, מי שנמנים עם קבוצה שהמבנה שלה איננו מתאים לביצוע משימה מסוימת יחשבו לבלתי מסוגלים להחליף גורמי תמיכה מקבוצה אחרת באותה משימה, אלא אם כן מדובר בפרטים שבאופן חריג אוחזים במאפיינים חיוניים של חברי הקבוצה המתאימה ביותר לביצוע המשימה (Penning, 1990). בהתאם לכך, נראה כי בחירתם של כל המרואיינים בבני משפחה לתפקיד מיופי הכוח העתידיים עולה בקנה אחד עם מודל המשימה הייחודית, מאחר שהתפקיד מערב אינטימיות רבה ויכול להיתרם באופן מהותי מקיומה של היסטוריה משותפת ארוכת טווח בין הממנה לבין מיופה הכוח הנבחר – מאפיינים מבניים המתקיימים באופן טבעי במעטפת המשפחתית של הזקן (Cantor & Brennan-Ing, 2000). נוסף על כך, התפקיד דורש מידה גבוהה של מחויבות – הן לפעול בהתאם לרצונותיו והוראותיו של הממנה, הן למלא את התפקיד מבחינה פונקציונלית – אשר גם היא מאפיין מבני של קבוצת בני המשפחה. המודל מספק הסבר גם לשני המקרים שבהם נבחרו לתפקיד גם חברים, שכן המרואיינים תיארו אותם כחברים המלווים אותם כבר שנים ארוכות, מידת הקרבה אליהם היא רבה, והם נתפסים על ידם כבני משפחה של ממש.

להבדיל מהמודל ההיררכי המפצה, מודל המשימה הייחודית מאפשר להעדיף בחירה בבן המשפחה אשר יכול להתאים לתפקיד באופן מיטבי גם אם הוא איננו בן המשפחה הקרוב ביותר (Moorman & Boerner, 2018). ביטוי לכך מופיע בממצאים המצביעים על העדפה למינוי של יותר ממיופה כוח אחד מטעמים של מומחיותו של מיופה הכוח הנוסף, או מטעמים של הרצון לאפשר חשיבה משותפת של מיופי הכוח וקבלת החלטות טובה יותר עבור הממנה; תכונות האופי שיוחסו למיופי הכוח הנבחרים וצוינו כשיקול לבחירתם; בחירתם של בני משפחה אשר יוכלו להוציא לפועל את רצונותיהם של הממנים; העדפתם של בני משפחה המתגוררים בקרבת הממנים,¹⁹ ובני משפחה שכבר מסייעים לממנים כיום.

בדומה לכך, גם הטעמים אשר עלו בראיונות לאי מינונם של בני משפחה קרובים לתפקיד הצביעו, למעשה, על אי התאמתם של אותם בני משפחה לביצוע התפקיד באופן מיטבי. פערים משמעותיים בתפיסות העולם, או קשיים אינדיבידואליים אחרים אשר המרואיינים

19 בהקשר זה יוער כי נמצא שריחוק גיאוגרפי הוא בעל השפעה על מערכות יחסים בין-דוריות במשפחה, וקשור בהדרתם של הילדים המתגוררים הרחק מההורים ממערכות התמיכה הקרובות של ההורים. השפעה זו מתנתנת באמצעות כמה גורמים: רמת ההשכלה של ההורים, השתייכותם למעמד חברתי-כלכלי גבוה יותר, וכשמדובר במשפחה שבה ילד אחד בלבד (Schafer & Sun, 2022).

העריכו שעלולים למנוע מבני משפחותיהם להוציא לפועל את רצונותיהם כפי שהללו באים לידי ביטוי בייפוי הכוח המתמשך, חותרים תחת הרציונל של מינוי מיופה כוח שיסייע לאזרח הוותיק לשמור על עצמאותו ככל האפשר, גם במצב של הידרדרות התפקודים.

ניתן לסכם ולומר כי ממצאי המחקר מצביעים על כך שהמרוואיינים בחרו במיפוי הכוח העתידיים בדומה לאופן שבו זקנים מבקשים לעצמם סוגים שונים של תמיכה וסיוע (Barnett & Cantu, 2021), וכי בהלימה למודל ההיררכי המפצה, העדפתם הראשונה הייתה למנות בני משפחה מקרבה ראשונה לתפקיד אשר כרוך באמון רב בין הצדדים ובמחויבות ממושכת, ומתאפיין באינטימיות רבה. עם זאת, ועל אף סדרי העדיפויות המובהקים שנחשפו בראיונות, שיקולים בדבר מידת ההתאמה בין הפרטים הנמנים עם הקבוצה המועדפת לתפקיד לבין טבעה הצפוי של המשימה היו חלק בלתי נפרד מההחליף. מודל המשימה הייחודית שופך אור על האופן שבו שיקולים של התאמה לתפקיד וקידום הביצוע המיטבי שלו סייעו למרוואיינים לבחור במיפוי הכוח המתאימים לנסיבותיהם המשפחתיות, לערכיהם ולהשקפות עולמם – מתוך המעטפת המשפחתית, ולעיתים אף מחוץ לה.

החשש מפני ניצולו לרעה של הכלי

לשם השלמת התמונה, נכון יהיה להאיר היבט הנוגע לבחירת מיופה הכוח בייפוי כוח מתמשך אך נעדר מהראיונות כמעט לגמרי. אף שהאפשרות לנצל את יפוי הכוח המתמשך לרעה היא מחולשותיו המרכזיות של הכלי, החשש מפניה כמעט שלא עלה בראיונות. רק שני מרוואיינים התייחסו לנושא במרומו ובקצרה, ומדבריהם עלה שהם תופסים אפשרות זו כחשש מרוחק ובלתי סביר. אחד מהם בחר להתמודד עם החשש באמצעות מינוי של יותר ממיופה כוח אחד, כאמור לעיל, והמרוואיינת האחרת התמודדה עימו באמצעות קביעה כי שתי בנותיה שלא מונו למיופות כוחה יהיו מיודעות בפעולות מיופה הכוח.

הסבר אפשרי לכך הוא שכפי שעלה מהראיונות, ביצוע יפוי כוח מתמשך דורש מלכתחילה רמת אמון גבוהה מאוד בין הממנה לבין מיופה הכוח העתידי, ורמת אמון גבוהה שכזו ככלל מאיינת מבחינת הממנה את המחשבה על אפשרות ניצולו של הכלי לרעה. עוד יצוין כי היעדר החשש מהאפשרות שייפוי הכוח המתמשך ינוצל לרעה משקף את התהליך הרגשי שחוו המרוואיינים במסגרת ביצועו, ואת הפוטנציאל הטמון בכלי לקידום הרווחה הרגשית והפסיכולוגית בזיקנה, כפי שהללו נחשפו במסגרת המחקר (דורון ודורון, 2022). עם זאת, הממצאים המצביעים על היעדר חשש כאמור, לצד חולשתו הנתונה של הכלי, מעצימים את החשיבות שיש בהקשר זה לתפקידים של עורכי הדין העורכים את המסמך, כפי שיובהר להלן.

יישומים והשלכות

בחירה של מיופה כוח במסגרת ייפוי כוח מתמשך היא אחת ההחלטות המרכזיות והחשובות שהממנה נדרש לעשות במסגרת תהליך ביצוע ייפוי הכוח המתמשך. בחירה זהירה ומדויקת של מיופה הכוח העתידי עשויה להעצים את השפעותיו התרפויטיות של הכלי בזיקנה ככלי המקדם רווחה רגשית ופסיכולוגית. לעיתים יהיה ברור לאזרחים הוותיקים את מי הם מבקשים למנות לתפקיד, ולעיתים הם יתקשו להחליט (רזניצקי ואח', 2022) ויוכלו להסתייע בהכוונה בנושא. במובן זה, לעורכי הדין העורכים את המסמך יש תפקיד חשוב בתהליך, ואפשרות לסייע לאזרחים ותיקים לדייק את בחירתם: להסביר, בהתאם לצורך, שיקולים שונים שחשוב להביא בחשבון, ולהדגיש בפניהם את ההזדמנות לבחור מיופי כוח שיוכלו לייצג את ערכיהם והשקפות עולמם ולממש את רצונותיהם. מקומם של עורכי הדין בסוגיית הבחירה במיופה הכוח חשוב במיוחד בהקשר של החשש מפני ניצול לרעה של ייפוי הכוח המתמשך. חשוב לפיכך לנסות ולעמוד על טיב מערכת היחסים בין הממנה לבין מיופה כוחו המיועד, להעריך את יכולותיו של מיופה הכוח המיועד לבצע את תפקידו כראוי (Ries, 2022), ובהתאם לצורך להעלות את הדברים בפני הממנה. זאת ועוד, תפקידם של עורכי הדין בתהליך ומיומנויותיהם המקצועיות מאפשרים להם להציג בפני הממנים את מגוון המנגנונים שהוסדרו בחוק לצמצום החשש מפני ניצולו של הכלי בעתיד, ובכלל זה האפשרות למינוי של יותר ממיופה כוח אחד; האפשרות למינוי אדם מיועד; מתן הוראות מקדימות ברורות, המבהירות למיופה הכוח את רצונותיו של הממנה בעניינים השונים שמסדיר ייפוי הכוח המתמשך; ועוד.

זאת ועוד, נכון יהיה להכיר ברגישויות המתלוות לבחירת מיופה כוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך, ובאתגרים העלולים לעמוד בפני האזרחים הוותיקים בהקשר זה: קושי להכיר בכך שחלק מבני המשפחה הקרובים אינם מתאימים לשמש בתפקיד; קושי להטיל את התפקיד על חלק מבני המשפחה מקרבה ראשונה ולהשאיר אחרים "מחוץ לתמונה"; קושי להכיר באפשרות שדברים ישתבשו, וכיו"ב. כן יש מקום לתת את הדעת לחשיבות הגדולה שיש ליכולתו של מיופה הכוח העתידי להוציא לפועל את הנחיותיו ורצונותיו של הממנה, במיוחד לאור הממצא המלמד כי זו עשויה להוות עבור הממנים אינדיקציה להצלחתו או לכישלונו הצפוי של ייפוי הכוח המתמשך. שיח פתוח בנושא בין עורכי הדין לבין לקוחותיהם, אשר ילמד את עורכי הדין על מטרותיהם וערכיהם של האזרחים הוותיקים, המוטיבציות שהניעו אותם לבצע ייפוי כוח מתמשך והחששות המתלווים לתהליך, יאפשר לעורכי הדין לגבש מסמך שיקדם את תחושות הביטחון והשקט הנפשי של האזרחים הוותיקים (דורון ודורון, 2022), ולהתאים לכל מקרה ומקרה מגוון רב יותר של פתרונות שיוכלו להעצים את הפוטנציאל התרפויטי הטמון בכלי.

לבסוף, בראיונות נחשפה העדפה למינוי של יותר ממיופה כוח אחד. העדפה זאת היא בעלת יתרונות מגוונים לממנה ולמיופה הכוח גם יחד, ואף עשויה, כאמור, לשמש אסטרטגיה למניעת ניצולו לרעה של ייפוי הכוח המתמשך. לצד זאת, מינוי של יותר ממיופה כוח אחד גם

מעלה את החשש להיווצרותם של קונפליקטים וחוסר הסכמות בין מיופי הכוח (High, 1988; High & Turner, 1987), ויוצר צורך שיש להיות ערים לו להבטיח מראש את יכולתם של מיופי הכוח לעבוד יחדיו (Ries, 2022).

מגבלות המחקר והמלצות למחקר עתידי

המחקר שבוצע ביקש להתחקות אחר החוויה של ביצוע ייפוי כוח מתמשך בזיקנה, ולשם כך החוויה נבחנה לעומקה בקרב משתתפי המחקר. עם זאת, גודל המדגם מגביל את האפשרות להכליל את הממצאים על כל אוכלוסיית האזרחים הוותיקים. כמו כן, הקשיים אשר ליוו את איתור המשתתפים במחקר השליכו על מידת ההטרוגניות שלהם.

מאחר שייפוי הכוח המתמשך הוא כלי משפטי חדש בישראל, המחקר העוסק בו הוא בראשיתו, ומזמן אפשרויות מגוונות למחקרים עתידיים, גם באשר לסוגיית הבחירה במיופה הכוח. כך, למשל, ובעקבות ממצאי המחקר הנוכחי, יש מקום למחקר כמותני אשר יעמיק את הבנתנו בדבר סוגיית הבחירה במיופה כוח במסגרת ביצוע ייפוי כוח מתמשך בזיקנה. כן יש מקום למחקר המשך בסוגיית החשש מפני ניצולו לרעה של הכלי בהקשר של בחירת מיופה כוח, כאמור לעיל. בדומה לכך, מחקרים שיבחנו היבטים מגדריים של הבחירה במיופי הכוח העתידיים, ומחקרים שיבחנו חסמים לביצוע ייפוי כוח מתמשך בהקשר של בחירת מיופה הכוח, יהיו משמעותיים אף הם להבנת הכלי ולמימוש הפוטנציאל הטמון בו לקידום הרווחה הרגשית והפסיכולוגית בזיקנה.

מקורות

בראל, מ', דורון, י' וסטריאר, ר' (2015). אפטרופסות: סקירה ביקורתית. **ביטחון סוציאלי**, 96, 55–85.

דורון, י' (2002). החוק וההגנה על זכויות הזקנים בישראל: מודל רב-ממדי. **גרונטולוגיה**, 29(3), 37–54.

דורון, י' וגל, ע' (2003). מניעה ותכנון משפטי בזיקנה. **המשפט**, ט, 427–448.

דורון, מ' ודורון, י' (2022). ביצוע ייפוי כוח מתמשך על ידי אזרחים ותיקים: חוויה ומשמעות. **גרונטולוגיה וגריאטריה**, מט(3), 65–86.

חוק החולה הנוטה למות, התשס"ו-2005, ס"ח תשס"ו/2039.

חוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות, התשכ"ב-1962, ס"ח תשכ"ב/380.

חוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996, ס"ח תשנ"ו-1951.

טולוב, יי ושלומאי, א' (2020). "לא בטיפולי": מעבר משיח טיפולי לשיח של אוטונומיה וזכויות אדם בהליך מינוי אפוטרופוס לאדם: בעקבות חקיקת חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (תיקון מס' 18), התשע"ו-2016. **מחקרי משפט, לב(3)**, 1049–1094.

סגל, מ', מור, ש' והנטמן, ש' (2014). עמדותיהם של זקנים כלפי מערכת החוק ובתי משפט במדינת ישראל: סוגיות בנושא נגישות, אמון וגילנות. **גרונטולוגיה וגריאטריה, מא(3)**, 70–51.

סגל-רייך, מ' ושינדלר, מ' (2015). אפקט הפרפר: מפרקטיקה של אפוטרופסות בזיקנה אל קבלת החלטות נתמכת באמצעות עריכת דין לשינוי חברתי. **מעשי משפט, ז**, 147–129.

קסן, ל' וקרומר-נבו, מ' (עורכות) (2010). **ניתוח נתונים במחקר איכותני**. אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

רוזניצקי, ש', קרמל-שיפמן, א' וזבלוצקי, א' (2022). **ייפוי כוח מתמשך לזקנים ולנשים עם ירידה קוגניטיבית: בחינת יישום תיקון 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות. מ-203-22**. מכון מאיר-סג'וינט-ברוקדייל.

שקדי, א' (2003). **מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. רמות.

Alano, G. J., Pekmezaris, R., Tai, J. Y., Hussain, M. J., Jeune, J., Louis, B., El-Kass, G., Ashraf, M. S., Reddy, R., Lesser, M., & Wolf-Klein, G. P. (2010). Factors influencing older adults to complete advance directives. *Palliative & Supportive Care, 8*(3), 267–275.
<https://doi.org/10.1017/S1478951510000064>

Baltes, M. M. (1996). *The many faces of dependency in old age*. Cambridge University Press.

Barnett, M. D., & Cantu, C. (2021). Choice of and comfort with health care proxy among older adults: Hierarchical compensation and perceived similarity in values. *Death Studies, 45*(3), 202–208.
<https://doi.org/10.1080/07481187.2019.1626940>

Becker, C. S. (1992). *Living and relating: An introduction to phenomenology*. SAGE.

Bloom, D. E., Canning, D., & Lubet, A. (2015). Global population aging: Facts, challenges, solutions & perspectives. *Daedalus, 144*(2), 80–92.
https://doi.org/10.1162/DAED_a_00332

Boerner, K., Carr, D., & Moorman, S. (2013). Family relationships and advance care planning: Do supportive and critical relations encourage or hinder

- planning? *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 68(2), 246–256. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbs161>
- Boerner, K., Moorman, S. M., Carr, D., & Ornstein, K. A. (2021). Insufficient advance care planning? Correlates of planning without personal conversations. *The Journals of Gerontology: Series B*, 76(1), 104–108. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbaa076>
- Bogutz, A. D. (2009). Elder law: A personal perspective. In I. Doron (Ed.), *Theories on law and ageing: The jurisprudence of elder law* (pp. 1–10). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-540-78954-3>
- Cantor, M. H. (1979). Neighbors and friends: An overlooked resource in the informal support system. *Research on Aging*, 1(4), 434–463. <https://doi.org/10.1177/016402757914002>
- Cantor, M. H., & Brennan-Ing, M. (2000). *Social care of the elderly: The effects of ethnicity, class, and culture*. Springer.
- Carr, D., & Khodyakov, D. (2007). Health care proxies: Whom do young old adults choose and why? *Journal of Health and Social Behavior*, 48(2), 180–194. <https://doi.org/10.1177/002214650704800206>
- Carr, D., Moorman, S. M., & Boerner, K. (2013). End-of-life planning in a family context: Does relationship quality affect whether (and with whom) older adults plan? *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 68(4), 586–592. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbt034>
- Carter, E. (2023). A good death: Personal autonomy and medical decision making in Louisiana. *Louisiana Law Review*, 83(4), 1295–1360.
- Conroy, A. (2009). Curbing the license to steal: A discussion of English law and possible reforms for the durable power of attorney. *Real Property, Trust and Estate Law Journal*, 44(1), 31–54.
- Davies, N., De Souza, T., Rait, G., Meehan, J., & Sampson, E. L. (2021). Developing an applied model for making decisions towards the end of life about care for someone with dementia. *PLoS One*, 16(5), e0252464. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0252464>
- Dykstra, P. A. (2015). Aging and social support. In G. Ritzer (Ed.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781405165518>

- Edwards, S. J., Brown, P., Twyman, M. A., Christie, D., & Rakow, T. (2011). A qualitative investigation of selecting surrogate decision-makers. *Journal of Medical Ethics*, 37(10), 601–605. <https://doi.org/10.1136/jme.2010.037978>
- Fan, S., Sung, H., & Wang, S. (2019). The experience of advance care planning discussion among older residents in a long-term care institution: A qualitative study. *Journal of Clinical Nursing*, 28(19–20), 3451–3458. <https://doi.org/10.1111/jocn.14936>
- Fried, T. R., Zenoni, M., Iannone, L., O'Leary, J., & Fenton, B. T. (2017). Engagement in advance care planning and surrogates' knowledge of patients' treatment goals. *Journal of the American Geriatrics Society*, 65(8), 1712–1718. <https://doi.org/10.1111/jgs.14858>
- Frolik L. A. (2009). Later life legal planning. In I. Doron, (Ed.), *Theories on law and ageing: The jurisprudence of elder law* (pp. 11–30). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-540-78954-3_2
- Ganner, M. (2015). Enduring power of attorney (EPoA): Comparison between Austrian and German law. *Austrian Law Journal 2015*(1), 32–41. <https://doi.org/10.25364/1.2:2015.1.3>
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine Pub.
- Grace Yi, E. H. (2019). Does acculturation matter? End-of-life care planning and preference of foreign-born older immigrants in the United States. *Innovation in Aging*, 3(2), N. PAG. <https://doi.org/10.1093/geroni/igz012>
- Halperin, D. (2015). Intergenerational relations: The views of older Jews and Arabs. *Journal of Intergenerational Relationships*, 13(1), 51–74. <https://doi.org/10.1080/15350770.2015.992853>
- Harvey, S. V., Adenwala, A. Y., & Lane-Fall, M. B. (2021). Defining familial interactions and networks: an exploratory qualitative study on family networks and surrogate decision-making. *Critical Care Explorations*, 3(8), E0504. <https://doi.org/10.1097/CCE.0000000000000504>
- High, D. M. (1988). All in the family: Extended autonomy and expectations in surrogate health care decision-making. *The Gerontologist*, 28(Suppl), 46–51. <https://doi.org/10.1093/geront/28.Suppl.46>
- High, D. M. (1990). Who will make health care decisions for me when I can't? *Journal of Aging and Health*, 2(3), 291–309. <https://doi.org/10.1177/089826439000200301>

- High, D. M., & Turner, H. B. (1987). Surrogate decision-making: The elderly's familial expectations. *Theoretical Medicine*, 8, 303–320.
<https://doi.org/10.1007/BF00489466>
- High, D. M., & Turner, H. B. (2021). Advance directives, surrogate health care and decision making and older families. In C. J. Rosenthal & J. Hendricks (Eds.), *Remainder of their days: Domestic policy & older families in the United States & Canada* (pp. 75–104). Routledge.
- Hopp, F. P. (2000). Preferences for surrogate decision makers, informal communication, and advance directives among community-dwelling elders: Results from a national study. *The Gerontologist*, 40(4), 449–457.
<https://doi.org/10.1093/geront/40.4.449>
- Jardas, E. J., Wesley, R., Pavlick, M., Wendler, D., & Rid, A. (2022). Patients' priorities for surrogate decision-making: Possible influence of misinformed beliefs. *AJOB Empirical Bioethics*, 13(3), 137–151.
<https://doi.org/10.1080/23294515.2021.1983665>
- Kelly, B., Rid, A., & Wendler, D. (2012). Systematic review: individuals' goals for surrogate decision-making. *Journal of the American Geriatrics Society*, 60(5), 884–895. <https://doi.org/10.1111/j.1532-5415.2012.03937.x>
- Ketterer, B., & Arnold, R. (2019). How to help a patient choose a surrogate decision maker #378. *Journal of Palliative Medicine*, 22(9), 1162–1163.
<https://doi.org/10.1089/jpm.2019.0264>
- Kim, K., Hong, M., & Buckley, T. (2020). Family caregiving situations and engagement in advance care planning. *Journal of Palliative Medicine*, 23(1), 125–128. <https://doi.org/10.1089/jpm.2019.0091>
- Li, J., Zhang, Y., Prigerson, H., Kaushak, R., & Casalino, L. P. (2019). Use of advance directives among older US adults by dementia status: 2012–2016. *Journal of Palliative Medicine*, 22(12), 1493–1494.
<https://doi.org/10.1089/jpm.2019.0371>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Litwak, E. (1985). *Helping the elderly: The complementary roles of informal networks and formal systems*. Guilford Press.
- Lum, H. D., Sudore, R. L., & Bekelman, D. B. (2015). Advance care planning in the elderly. *Medical Clinics*, 99(2), 391–403.
<https://doi.org/10.1016/j.mcna.2014.11.010>

- Luscher, K., & Pillemer, K. (1998). Intergenerational ambivalence: A new approach to the study of parent-child relations in later life. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 413–445. <https://doi.org/10.2307/353858>
- Mann, G. (2022). It's not OK, boomer: Preventing financial power-of-attorney abuse of elders. *Maryland Law Review*, 82, 181–239.
- Mason, J. (1996). *Qualitative researching*. Sage.
- McMahan, R. D., Knight, S. J., Fried, T. R., & Sudore, R. L. (2013). Advance care planning beyond advance directives: Perspectives from patients and surrogates. *Journal of Pain and Symptom Management*, 46(3), 355–365. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2012.09.006>
- Messeri, P., Silverstein, M., & Litwak, E. (1993). Choosing optimal support groups: A review and reformulation. *Journal of Health and Social Behavior*, 34(2), 122–137. <https://doi.org/10.2307/2137239>
- Moorman, S. M., & Boerner, K. (2018). How social network size and quality affect end-of-life surrogate preferences. *The Journals of Gerontology: Series B*, 73(4), 704–712. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbx031>
- Nouri, S. S., Barnes, D. E., Volow, A. M., McMahan, R. D., Kushel, M., Jin, C., Boscardin, J., & Sudore, R. L. (2019). Health literacy matters more than experience for advance care planning knowledge among older adults. *Journal of the American Geriatrics Society*, 67(10), 2151–2156. <https://doi.org/10.1111/jgs.16129>
- Patton, M. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Sage.
- Penning, M. J. (1990). Receipt of assistance by elderly people: Hierarchical selection and task specificity. *The Gerontologist*, 30(2), 220–227. <https://doi.org/10.1093/geront/30.2.220>
- Purser, K., Cockburn, T., Cross, C., & Jacmon, H. (2018). Alleged financial abuse of those under and enduring power of attorney: An exploratory study. *British Journal of Social Work*, 48(4), 887–905. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcy041>
- Rains, R. C. (1995). Planning tools available to the elderly client. *American Journal of Trial Advocacy*, 19, 599–622.

- Ries, N. M. (2022). Enduring powers of attorney and financial exploitation of older people: A conceptual analysis and strategies for prevention. *Journal of Aging & Social Policy*, 34(3), 357–374.
<https://doi.org/10.1080/08959420.2019.1704143>
- Ryan, T., & McKeown, J. (2020). Couples affected by dementia and their experiences of advance care planning: A grounded theory study. *Aging & Society*, 40, 439–460. <https://doi.org/10.1017/S0144686X1800106X>
- Schafer, M. H., & Sun, H. (2022). There at any distance? Geographic proximity and the presence of adult children in older Europeans' core discussion networks. *Social Science Research*, 102, 1026s43.
<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2021.102643>
- Schmitt, M., & Hatfield, S. (1991). The durable power of attorney: Applications and limitations. *Military Law Review*, 132, 203–289.
- Shvartzman, P., Reuven, Y., Halperin, M., & Menahem, S. (2015). Advance directives: The Israeli experience. *Journal of Pain and Symptom Management*, 49(6), 1097–1101.
<https://doi.org/10.1016/j.jpainisymman.2014.12.009>
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2011). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. Sage.
- Sokolowski, R. (2000). *Introduction to phenomenology*. Cambridge University Press.
- Steinman, B. A., Vincenti, V. B., & Yoon, S. (2020). Family dynamics and their association with elder family financial exploitation in families with appointed powers of attorney. *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 32(5), 453–470.
[doi:10.1080/08946566.2020.1823290](https://doi.org/10.1080/08946566.2020.1823290)
- Stelma-Roorda, H. N., & Eichelsheim, V. I. (2023). Decision-making by and for adults with impaired capacity: The potential of the Dutch levenstestament. *International Journal of Law and Psychiatry*, 86.
<https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2022.101844>
- Stelma-Roorda, R. (2021). The misuse or abuse of continuing powers of attorney: What are appropriate safeguards? *International Journal of Law, Policy and the Family*, 35(1), 1–25. <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebab022>
- Tebo, M. G. (2002). Elder law grows up: It takes a lot more than a little estate planning to address the increasingly complex legal issues facing seniors. *ABA Journal*, 88(3), 42–47.

- Udelsman, B. V., Govea, N., Cooper, Z., Chang, D. C., Bader, A., & Meyer, M. J. (2019). Concordance in advance care preferences among high-risk surgical patients and surrogate health care decision makers in the perioperative setting. *Surgery*, *167*(2), 396–403. <https://doi.org/10.1016/j.surg.2019.08.013>
- Vu-Dinh, K. (2010). Reforming power of attorney law to protect Alaskan elders from financial exploitation. *Alaska Law Review*, *27*(1), 1–25.
- Wendler, D., Wesley, R., Pavlick, M., & Rid, A. (2016). Do patients want their families or their doctors to make treatment decisions in the event of incapacity, and why? *AJOB Empirical Bioethics*, *7*(4), 251–259. <https://doi.org/10.1080/23294515.2016.1182235>
- Werner, P., & Schiffman, I. K. (2019). Attitudes and completion of advance care planning: Assessing the contribution of health beliefs about Alzheimer's disease among Israeli laypersons. *Palliative & Supportive Care*, *17*(6), 655–661. <https://doi.org/10.1017/s147895151900336>
- Whitton, L. S. (1994). Durable powers as hedge against guardianship: Should the attorney-at-law accept appointment as attorney-in-fact. *Elder Law Journal*, *2*(1), 39–68.
- Yadav K. N., Gabler, N. B., Cooney, E., Kent, S., Kim, J., Herbst, N., Mante, A., Halpern, S. D., & Courtright, K. R. (2017). Approximately one in three US adults completes any type of advance directive for end-of-life care. *Health Affairs*, *36*(7), 1244–1251. <https://doi.org/10.1377/hlthaff.2017.0175>